

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

C. K. WYŻSZEGO GIMNAZYUM REALNEGO

IMIENIA FRANCISZKA JÓZEFA

w **Drohobyczu**

za rok szkolny

1889.

W GRÓDKU.

NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.

Z drukarni J. Czajńskiego.

1889.

T R E Ś Ć.

1. Kilka słów o łacińskich elegiach Jana Kochanowskiego napisał St. Matwij.
(Uiber die lateinischen Elegien des Johann Kochanowski).
 2. Wiadomości szkolne, przez Dyrektora.
-

KILKA SŁÓW o łacińskich elegiach Jana Kochanowskiego.

Zawód swój poetyczny rozpoczął Jan od łacińskich elegij, tworzonych w rozmaitych czasach i miejscach, a świadczących nie tylko o jego gruntownej znajomości języka łacińskiego, ale i o dziwnej łatwości w układaniu wierszy i wybornem naśladownictwie poetów klasycznych. Spostrzeżono oddawna, że naśladownictwo to w niektórych utworach Kochanowskiego dochodzi do użycia nie tylko pojedynczych wyrażen, lub przyśwojenia sobie sposobu obrazowania z wzorów łacińskich, ale często i do powtórzenia prawie dosłownego niejednego miejsca z ulubionego poety. Krytycy nie widzieli w tém jednak nic nadzwyczajnego, że młodzieńcowi, znającemu prawie na pamięć tylu rozmaitych poetów łacińskich, mógł się bardzo łatwo podczas tworzenia zabłąkać tu i owdzie wiersz znany, albo też tylko część jego, lub niektóre wyrazy, które poeta w pierwszej chwili umieścił, a potem już zmienić nie chciał, uważając je za stosowne do odmalowania swych uczuć i wrażeń. Gdybyśmy to zdanie o Kochanowskim przyjęli za pewne, to w obec tego, że zupełnie prawie nie znamy przebiegu młodych lat i czasu nauki Jana, poezye jego łacińskie powinnyby być gwiazdą przewodnią, któraby nas po tym labiryncie kombinacyj i przypuszczeń najrozmaitszych prowadzić mogła. Poezye te jednak, a osobliwie miłosne, nie rozjaśniają żadnej prawie wątpliwości, nie dają nam nic pewnego, z czegooby można czas i miejsce utworu stanowczo określić, a to dlatego, bo one, (a przede wszystkim padewskie,) są raczej przeróbkami ulubionych utworów łacińskich poetów, a nie obrazem duszy i serca sa-

mego wieszca. Zaczawszy więc od Przyborowskiego ¹⁾ sumiennego badacza dzieł Jana, aż do wszechstronnie opracowanego dzieła prof. hr. St. Tarnowskiego ²⁾ żadne z dzieł dotyczących się utworów naszego „księcia poetów“ nie rozwiązuje tej ważnej kwestyi i musi, idąc tylko drogą przypuszczeń i prawdopodobieństwa, zostawiać wiele nierozwiązanych wątpliwości. Bardzo cenną rozprawą świadczącą o gruntownej i starannej pracy autora, i o bystrości umysłu w tworzeniu przypuszczeń na prawdopodobieństwie opartych, jest dziełko R. Loevenfelda: *Johann K. u seine lat. Dichtungen*. Posen 1878. Ocenil pracę tę i dał jej chlubne świadectwo prof. hr. Tarnowski, przyjmując w podziale pism łacińskich Kochanowskiego układ i porządek wskazany przez Loevenfelda. Staranny ten badacz wszystkich źródeł do Jana się odnoszących, dzieli elegie łacińskie na dwie, a właściwie na trzy klasy; pisane bowiem za granicą przed powrotem do kraju, odnosi jedne do czasu pobytu Jana we Włoszech, inne do pobytu we Francyi, reszta zaś, zaliczona do klasy 3ciej, ułożoną być mogła w Polsce i należy do najpóźniejszych. Podział ten jest pod pewnym względem *niedokładny, a dowodem tego są już te szczupłe wiadomości*, które mamy o Janie z jego lat młodych. — Po ukończeniu szkół początkowych uczęszczał Kochanowski na wszechnicę w Krakowie; ale jak długo tu pozostawał i czy opiekował się nim jego krewny Benedykt Czarnolas, jest niepewnem (Tarn. str. 35.); w każdym jednak razie musiała osierocona po śmierci ojca (r. 1547) liczna rodzina Jana ³⁾ mieć ważny powód do wysłania go za granicę i łożenia na dalsze nauki, a uczyniła to sama, bo „nie ma najmniejszego śladu, iżby jaki możny mecenas był chłopca swoim kosztem za granicę wysyłał“. Cóż mogło być powodem, że rodzina wysłała Jana czy to za własnym popędem, czy też za namową znajomych — najpierw do Włoch, potem do Paryża? Zapewne nic innego, jak wrodzone mu do nauk zdolności, które podług wymagań i wyobrażenia owego wieku, zasadały się przedewszystkiem na przyswojeniu sobie i należytem władaniu łacińskim językiem.

1) Wiadomość o życiu i piśmactwie J. Kochanowskiego. Poznań 1857.

2) *Studia do dzieł J. Kochanowskiego* pod redakcją Wł. XVI Krasińskiego 1888.

3) Samych synów naszego poety Jana posiadać nie udało się córki.

Zaprzeczyć więc nie można, że już w Krakowie począł Jan próbować sił swoich, starając się w formę klasycznego metrum ująć swe myśli i wyrazić je w mowie podówczas świątowej. Trudno pojąć, dlaczegooby te utwory ucznia Krakowskiego zaginać miały bez śladu, muszą one znajdować się do dziś dnia w przechowanych pieśniach, chociaż bardzo wątpliwa jest rzeczą, czy je kiedykolwiek krytyka wyszukać zdoła¹⁾. Dziwném jest dla wszystkich, że K. podczas pobytu swego w Krakowie nie wspomina nic o ówczesnych tamtejszych stosunkach, chociaż właśnie w owych latach mogło wiele rzeczy i wypadków rozciekawić młodego chłopca. Ale obojętność ta jakaś nie wytłumaczona na wszystko, co go osobiście nie dotykało, widoczną jest w jego wszystkich pismach i cechuje prawie wszystkie jego utwory. Milej, mu daleko bując po mitologicznym świecie Rzymian i Greków, niż się zajmować sprawami bieżącymi, choćby to były sprawy dworu królewskiego, obchodzące żywo cały naród, lub sprawy dotyczące się wyznań i zasad religijnych, nurtujące w całym społeczeństwie. Takim był w Krakowie, takim pozostał we Włoszech i w Paryżu i tylko szczególniejszy jaki powód zniewalał go czasem do wspomnienia o osobach i faktach współczesnych. Nie mniej zadziwia nas niepojęta obojętność Jana na cuda przyrody włoskiej, a nadewszystko na widok wspaniałych pomników i zabytków narodu rzymskiego, którego dzieje i mytologią znał jak najdokładniej. Przypuszczam, że młody akademik Krakowski znalazł podczas swego pobytu w stolicy Polski przedmiot serdecznych westchnień i do Włoch udawał się niechętnie, jak na wygnanie, zmuszony naraz opuścić kraj rodzinny i wszystko, co ukochał. — We Włoszech pisze wiersze po największej części miłosne, często niemoralne, adresuje je do rozmaitych kobiet, wydobywa z dzieł ulubionych poetów wszystkie najrozmaitsze przygody miłosne i przerabia je, zmieniając tu i owdzie, co mu do gustu nie przypadło, lub też wymyślając sam różne zdarzenia, aby nadać utworowi nieco oryginalności. Czyż można posądzać młodego Jana, dochodzącego w elegiach aż do zachęcania towarzyszy do miłostek,

¹⁾ cf. Windakiewicz. Pobyt Kochanowskiego za granicą.

aby rzeczywiście był takim, jakim się przedstawia w pismach z owego czasu? Bynajmniej. Młody, niezezsuty Janek byłby się raczej przywiązał nawet do niegodnej siebie kobiety, (jak to uczynił w Paryżu), gdyby nie świeże wspomnienie Krakowa, które próbował przytłumić w sobie elegiami pisanymi prawdopodobnie albo dla zabawienia kolegów, lub też dla własnej wprawy. Mógł zaś śmiało pisać i wiersze nie celujące zbytnią skromnością, bo na obronę miał wiersz ulubionego przezeń Katuła (16, 5—6):

Nam castum esse decet pium poetam

Ipsum, versiculos nihil necesse est.

Opuszcza też Jan Włochy bez żalu, nie poświęca im żadnej pożegnalnej piosenki, jak to uczynił rozstając się z Francją, a to już jest ważnym dowodem, że się tam do nikogo szczerze nie przywiązał, że nawet wiele rozrywek mieć nie mógł zajęty wykładami profesorów i zastosowaniem ich reguł metrycznych do własnych utworów¹⁾.

Ponieważ w dalszym ciągu rozprawy zestawię różne wyrażenia, które Kochanowski albo naśladował, albo zapożyczył sobie z innych autorów, a bardzo poważni pisarze jak n. p. Kraszewski (Kłosa z r. 1885. Nr. 1026) odważyli się uczynić zarzut, że podobne badania, niczego nie dowodząc, uchybiają poecie; dlatego kilka słów powiem, jak te reminiscencje rozumieć należy.

We Włoszech oddaje się Kochanowski z całym zapałem młodzieńczym naukom w tym czasie, gdy Robortello, mąż ogromnej pracy i wszechstronnej wiedzy wydaje nie tylko komentarz do Horacego, Tybula, Katuła i Propercego, ale pisze dzieło p. t. Elegia. Łatwo można pojąć, że chciwy wiedzy Jan w nadziei, że nauka otworzy mu drogę do pierwszych dostojeństw i godności w Polsce, pracował szczerze pod kierunkiem uczonego profesora, a ceniąc męża, mającego rozgłos w całym uczonym świecie, przyswajał sobie jego teorię, przejmował się nią i w czyn ją natychmiast wprowadzał, przerabiając utwór tego lub owego autora rzymskiego według wymagań padewskiego profesora. Czy można uważać takie postępowanie za naśladownictwo, ubliżające zdolności poetycznej

¹⁾ cf. Tarnowski str. 51. o Robortellu.

Kochanowskiego? Czyż raczej nie będziemy dumni z tego, że w tym czasie pośród tylu setek uczni akademii padewskiej znalazł się jedyny, o ile nam wiadomo, i to Polak, który wszystkie uwagi Robortella, tyczące się treści i opracowania pojedynczych elegij łacińskich, umiał i zdołał do swych utworów zastosować i przyoblec w ciało to, co dotąd tylko w teorii było znane? Gdzież zresztą znajdziemy jakiegokolwiek pisarza, a zwłaszcza poetę, chociażby najbardziej genialnego, które-muby nie można wykazać licznego naśladownictwa? Chociażby wreszcie Jan był tylko z braku pomysłu oryginalnego (zwłaszcza w tak oklepanym przedmiocie jak miłość) popełnił naśladownictwo, usprawiedliwiałyby go dostatecznie słowa Kra-szewskiego: „Co się tyczy naśladownictwa i zapożyczania się, jest ono rzeczą bardzo ogólną; wszak Szekspir i Molière nie są wolni od takich samych zarzutów, mutatis mutandis... Człowiek tak już stworzony; nic nie ma, coby jego tylko było własnością; posiada on jedynie zdolność przeistaczania, urabiania materjałów, przez przeszłość sobie przekazanych. Rze-czy nowe stwarzamy ze szczątków starych.“ W Paryżu przejmuje się Kochanowski zupełnie miłością do Lidy; a jest to miłość nie urojona, jak we Włoszech, ale prawdziwa i namiętna; oddaje się Kochanowski temu uczuciu zupełnie, dla ukochanej tworzy najbardziej urocze elegje, zaniedbuje nauki i popada w nędzę, z której go Ossoliński ratuje. Nie możebnem jest, aby, zepsuty na różnych miłostkach młodzieniec, mógł pokochać tak szczerze i prawdziwie kobietę, dla której przecie z powodu jej lekkiego życia nie wiele miał szacunku.— O ile sztuczne i nieprawdziwe były utwory padewskie, o tyle prawdą tchnące i oryginalne są pieśni poświęcone Lidyi. Znajdziemy i tu również wiele rzeczy naśladowujących tego lub owego autora rzymskiego, ale nie znajdziemy naśladownictwa treści, jakie cechuje elegje poprzednie.

Uwagi metryczne.

W czterech księgach elegij mieści się blisko 3000 wierszy, ułożonych w dystychonie elegiackim, w formie zwykłej wszystkim pisarzom utworów tego rodzaju. Prawidła metry-

czne podawane przez profesorów, osobiwie przez Robortella, a oparte na przykładach najcelniejszych autorów, były podczas już dość dokładne i zdolny uczeń mógł je zastosować do swęj pracy. Korzystał też pilnie Kochanowski ze wszystkich nauk i uwag, a dowodem tego są jego utwory ułożone prawie zawsze z pojęciem i zastosowaniem wszystkich zasad metrycznych. Ale że Kochanowski był prawdziwym poetą. znajdziemy tu wiersze nie tylko pod względem metryki, ale i pod względem treści równie piękne jak wzory, na jakich się kształcił. Jakże pięknym jest n. p. dwuwiersz kończący 7mą elegię ks. 3ój.

Saxa ruent annis, consumet marmora tempus

Musarum nescit gloria sola mori.

Pomijając kwestję języka łacińskiego w elegiach, zajmujemy się tylko samą metryką, aby poznać zasady, na jakich Jan tworzył swe elegie.

Przedewszystkiém zauważyć musimy, że form archaistycznych, których bardzo często używali różni pisarze już to z konieczności metrycznej, już to dla ozdoby wiersza, jest u Kochanowskiego bardzo mało. Najczęściej znajdujemy *queis* (II, 2, 32; III, 10, 9; III, 16, 53; IV, 1, 135; IV. 3, 16), inne formy znajdujemy tylko po raz: *cingier* (II. 3, 13); *mage* (III, 16, 90); *exstinxet* (III, 14, 35). Wszystkie te formy, osobiwie *queis* i *infinitywy* na *ier*, są u pisarzy rzymskich dość zwykłe; *mage* znajdujemy między innymi i u Prop. (I, 11, 9),¹⁾ a *exstinxti* u Wergilego (Aen. 4. 682).

Syniceza. Przykłady ściągnięcia dwóch samogłosek, obok siebie w jednym wyrazie będących, są zwyczajne u wszystkich poetów łacińskich, a spowodowany jest autor do takiego ściągnięcia względami metrycznymi. U Kochanowskiego mamy takich przykładów podostatkiem; i tak pisany we wszystkich wydaniach przez podwójne *i* rzeczownik *diis*, jest u K. po największej części jednozgłoskowy (np. I, 7, 31; II, 11, 45; III, 5, 19; III, 16, 11; IV, 3, 45 i 111), dwuzgłoskowy tylko w I, 15, 78 i IV, 3, 170; — to samo odnosi się do formy *iis* (jednozgl. w I, 6, 11; II, 11, 30; III, 7, 62; IV, 3, 167); *cui* jest jednozgl. w II, 9, 5,

¹⁾ Wszystkie przykłady z Propercego przytaczam według wydania H. Keila. (Lipsk 1857).

(w wyrazie *cuivis*), w I, 3, 42; II, 1, 13 i IV, 3, 200 (*cuique*); *huic* zawsze jednozgl. (np. I, 3, 21; I, 11, 6; I, 15, 21, 51 itd): *perit* tworzy iamb w II, 3, 24; spondej utworzony jest przez ściągnięcie z następujących wyrazów: *antehac* (III, 5, 31; II, 1, 13, cf. Hor. *carm.* I, 37, 5); *aureum* (III, 3, 99; cf. Verg. *Aen.* 8, 372 i 10, 116) i *balteo* (I, 6, 16); trochej z wyrazów: *praesesse* (IV, 3, 149), *deerit* (II, 1, 41); i *proinde* (II, 1, 39); molossus tworzy imię Eurystheus (IV, 2, 27); dierzę znajdujemy tylko w wyrazie *navita* (II, 11, 26; III, 5, 19). Przyczyny tych kontrakcyj szukać należy w tem, że Koch. nie znosi w utworach swych rozziwu, choćby ten nawet skróceniem dłuższej samogłoski lub dłuższym przestankiem był usprawiedliwiony, jedyny wiersz w elegiach, mający rozziw zatrzymany, jest II, 11, 72: *o armis nunquam debilitata manus!* poparty licznymi podobnymi przykładami u najlepszych poetów.

W celu usunięcia rozziwu używa Koch. zawsze elizji przy jednozglaskowych wyrazach. Elizja taka zdarza się w elegiach u Koch. najczęściej przy *et* (71 razy), *in* (62 r.), *ad* (22 r.), *aut* (18 r.), *e* lub *ex* (18 r.), *ut* (16 r.), *tu* (15 r.), *es* (12 r.), *ab* (9 r.), *a* (8 r.), *si* (11 r.); przy zaimkach: *me* (10 r.), *te* (7 r.), *se* (9 r.), *mi* (raz w III 5, 10), *hi* (raz I, 3, 13;), *hic* (8 r.), *hanc* (3 r.), *hoc* (6 r.), *haec* (9 r.), *hae* (raz, mimo średnika w III, 15, 54), *hunc* (raz III, 11, 26), *qui* (7 r.), *quae* (7 r.); *quo* (2 r.), *qua* (raz IV. 3, 172); przy innych wyrazach: *o!* (8 r.), *cum* (5 r.), *ne* (6 r.), *haud* (3 r.), *huc* (2 r.), *quam* (niż, 2 r.), *hinc* (2 razy), *ac* (2 r.), *tam* (2 r.); po lym przykładzie elizji znajdujemy przy: *dum* (I, 8, 45.), *tum* (I, 11, 21), *an* (I, 14, 21), *heu* (III, 17, 80), *is* (I, 15, 5.), *ast* (III, 12, 21). — Również częstą jest synaloife dwóch wyrazów jednozglaskowych ze sobą: *si ex* (I, 3, 15), *sum ex* (III, 1, 31), *qui in* (I, 15, 77), *se in* (I, 15, 92 i II, 11, 9.), *me in* (II, 3, 29 i III, 8, 10.), *te in* (III, 8, 35), *si in* (III, 17, 99 i IV, 3, 111), *cum ad* (I, 14, 19), *qui ad* (II, 10, 57) *quae a* (IV, 3, 79), *te ut* (II. 1. 11), *te o!* (III, 17, 98), *me o!* (II, 3, 11), *te haud* (II, 11, 85), *spe haud* (III, 9, 26), *mi est* (III, 3, 1.), *me est* (III, 7, 12), *quem hic* (III, 7, 28), *me hoc* (III, 7, 55), *te haec* (III, 8, 2), *se haec* (IV. 3, 159), *tu iis* (III, 7, 62).

Jeżeli podobnych przykładów poszukamy u ulubionych przez K. autorów rzymskich, to najwięcej przykładów podo-

bniej synaloife znajdziemy u Propercego, a daleko mniej u Tybula lub Katula.¹⁾ — Chcąc uzyskać jak największą ilość daktyłów, nie przedłuża Koch. ostatniej samogłoski wyrazu przed następującą muta cum liquida. Jest to postępowanie zupełnie prawidłowe (cf. Christ § 18 i § 203, 2), a na podstawie tego krótka końcowa pozostaje w w. II, 10, 48 (colla premuntur), II, 11, 51, (dea prognata), II, 11, 46 (sorte premente), III, 6, 26 (angue frequente), I, 15, 76 (figo cruenta), III, 2, 30 (essedā flecte). Nawet i w innych wypadkach pozostawiając ostatnią krótką, nie czyni tego K. samowolnie, lecz się opiera na wzorach rzymskich n. p. cyathisque struuntur III, 3, 51 (Lucr. 4, 849 molliā strata), — que Scythas w I, 7, 61 i II, 7, 44; fixā stetit w I, 2, 34 (Hor. sat. 1, 2, 30 fornice stantem) — quaeso scelesto I, 2, 69; ungue scidere I, 15, 94. (cedere squamigeris Lucr 1, 373). Zawsze jednak u K. jest ostatnia długa, jeżeli wyraz kończy się spółgłoską, a drugi się od spółgłoski zaczyna.

Bardzo rzadko i to tylko w uzasadnionej potrzebie zmienia K. iloczias samogłoski. Przykładów takiej zmiany mamy nie wiele: *semel* z przedłużoną drugą samogł. w II, 3, 23; krótkie *ius* w genet. zaimków: *ille* (I, 2, 8 i III, 7, 7), *nullus* (III, 15, 9) i *alter* (I, 8, 30). (Przykłady u pisarzy klas. zestawia Christ w §. 26). Przedłużenie ostatniej zgłoski znajdujemy w: *ego* (III, 12, 45, I, 13, 57; i I, 14, 17); *habet* (w III, 3, 21, uzasadnione przestankiem), *vincit* (IV, 1, 46 poparte podobnymi przykładami u Wergilego np. *sinit* w Eneid. 10.433, lub *facit* w ecl. 7, 23); *Jonio* tworzy w II, 11, 56 choriambus (na wzór Werg. En. 3, 211), a *praest* ma dwugłoskę skróconą w III, 3, 90 (na wzór Werg. En. 7, 724: *praeustis*). Nie dziwi nas też zmiana ilocziasu drugiej samogłoski w nazwisku *Duditius* (z krótkim *i* w III, 16, 7 i 16; z długiem w. 86), lub w nazwisku *Orphea* (z długiem *e* w I, 6, 22 — krótkim w III, 8, 24), bo podobnych dowolności pozwalał sobie i Horacy np. w odzie 4. ks. III. w 9 w wyrazie *Apulia* i *Apulus*. Przykłady

¹⁾ U Prop. 3, 9, 18 (cum in), 3, 13, 22 (me et), 3, 15, 29 (cum e), 3, 16, 1 (si es), 3, 19, 31 (se in), 3, 20, 9 (me ab), 3, 17, 20 (iam ad), 2, 30, 50 (te in), 4, 16, 29 (te et), 4, 24, 19 (me in), 4, 1, 55 i 4, 12, 14 (qua est). U Tyb. 1, 2, 56 (si in), 1, 7, 9 (me est); — u Katula 76, 26 (mi hoc).

te dowodzą, że K. nigdzie welegii, (a zwłaszcza w hexam. dakt.) nie odstępował od przepisanych reguł metrycznych, a stąd też wiersze jego czytają się przyjemnie i gładko.

a). Hexameter daktyliczny w elegiach.

Stopy hexametru dakt. ułożone są w elegiach według wzorów najlepszych pisarzy tak, że spondeje przeplatają nawzajem daktyle, a wiersz z powodu najrozmaitszych kombinacji wychodzi z pod pióra K. piękny i nie nuży czytelnika monotonnością. Wierszy mających spondej w 5ej stopie znajdujemy tylko 3, utworzone według podobnych hexam. u Kattula, znakomitego naśladowcy Alexandryjskich pisarzy, którzy wiersze tego rodzaju cztero- albo przynajmniej trzy zgłoskowym wyrazem kończyli (Christ § 200). Wiersze te są:

I, 6, 5: qualis erat, pro qua cum semiferis Centauris.

III, 7, 9: nam cum me duplex pestis subito invasisset.

IV, 2, 133: quin tu illi Pario de marmore Mausoleum.

Nie bez celu używa jednak K. nieraz takich form, gdzie oprócz 5ej stopy cały hexameter składają tylko spondeje, a sama treść tych wierszy jest dostatecznym dowodem, że poeta nie uczynił tego ze względów metrycznych, lecz aby wiersz według potrzeby uczynić poważnym (II. 1, 1; Nil tam enixe unquam divos sum vita precatus, — II. 11. 25: Leucates mons hic antiquo nomine fertur), lub smutnym (III. 8. 29: At nunc Henrico crudeli morte perempto). Najwięcej takich wierszy ma elegia 17a ks. III (5, 7, 51 i 67) i 16a ks. III (41, 59 i 61); w IV księdze mamy 1, 55 i 155 i 2, 13, 37 i 39. — Również stósownie używa K. samych daktyłów albo dla odmalowania gwałtownej namiętności (jak np. III, 5, 15: me quoque nescio quis stimulat calor intus obortus), lub też na wzór Wergilego (En. 8, 596) naśladowując bieg rozpędzonych koni (III, 3, 79: quadrupedes rapido properant violentius amni)

Przestanki w hexametrze. Również i tu trzymał się K. ściśle przepisów, a chcąc nadać i pod tym względem różnorodność swym wierszom, używał prawie wszystkich możliwych przestanków, oddając wszelako pierwszeństwo zawsze cezurom głównym t. j. pięcio- i siedmiocząstkowej. Obok tych dwóch cezur znajdujemy najczęściej w hexametrze u K. i bukoliczną cesurę, to jest dierezę po 4ym daktylu, połączoną

z interpunkcją. Przykładów tego przestanku mamy w I-jej ks. 20, w II 22, w III 24, a w IV 10. Z pobocznych cezur używa K. najczęściej przestanku po arsie drugiej stopy, a wierszy takich jest 52; najwięcej znajdujemy ich w 14-jej el. ks. I (1, 3, 11, 19, 21, 31) Zaliczony do główniejszych cezur przestanków po 3-im trocheju znajduje się bardzo rzadko i przykładów naliczyłem zaledwie 11. (w I ks.: 3, 25 i 31; 13, 7 i 37. — w II ks. 5, 9 i 10, 68. — w III 4, 43 i 11, 13. — w IV 2, 25 i 53 i 3, 151.). Ta mała ilość dowodzi, że K. ściśle trzymał się prawideł przez metryków łącz. podanych, którzy (jak np. Victorinus 1, 19, 8) przestank ten uważali za mniej stosowny. Lubi też K. używać interpunkcyi, a więc i przestanku po pierwszej stopie hexametru; przykładów takich jest 16 w ks. I, 4 w II, 5 w III, a tylko jeden (2, 75) w IV. — Obok tego najczęściej znajdujemy dierezę po piątym daktylu, chociaż ona przerywa bieg hexametru i nadaje się raczej do wierszy, mających treść więcej do prozy zbliżoną. Pominawszy zwykłą po wokatywie lub imperatywie dierezę po 5-ém stopie, mamy innych przykładów tego przestanku u K. 13¹⁾ t. j. daleko więcej stosunkowo niż u Tybula, a nawet niż u Propercego. Unikana przez metryków o ile możności dierezę po trzecim daktylu znajdujemy w elegiach 15 razy (w I ks. 10, 15 i 15, 81., w II 1, 37 i 8, 11., w III 3, 5; 4, 11; 5, 57; 15, 25 i 16, 91., w IV. 1, 57, 135, 169, 185 i 199). — Tylko dwa razy znajdujemy dierezę po 2-gim dakt. w księdze I (4, 3; 13, 3), a 5 razy w ks. III (3, 25; 4, 59; 8, 3; 10, 13; 17, 17). Za to wślad elegików rzymskich używa K. dość często cezury po 5-tym trocheju. Przykładów mamy tu 14. — Nadto mamy 6 hexametrow z cezurą po 2-im trocheju (I, 2, 29; I, 11, 1; II 5, 11 i 17, IV. 2, 31 i 107), a trzy po czwartym (I, 15, 65; II, 8, 9 i IV, 3, 39.)

Ostatni wyraz hexametru jest u K. według reguły zwykle dwu lub trójzgółskowy, zaledwie kilkanaście wierszy znajdujemy zakończonych wyrazem czterozgółskowym i to najczęściej imieniem własnem, zaś pięcizgółskowe są nader rzad-

¹⁾ W I, 1, 13; 4, 33; 6, 25; 12, 45; 14, 33; 15, 85. — w II 2, 29, 43 i 45; 4, 9 i 45; 8, 23; 10, 43 i 79. — w III 6, 39; 3, 51; 14, 27 i 35; 17, 73. — w IV 1, 25 i 109; 2, 125; 3, 197.

kie (III, 14, 7: agricolamque, III, 16, 5: experiensque, III, 17, 7: nominitetur, IV, 1, 15: assimilavit); jeżeli zaś często znajdujemy na końcu hexametra wyraz jednozgłoskowy, to ten albo jest usprawiedliwiony przez *afairesis* (w 34 wypadkach), albo też poprzedza go według reguły drugi wyraz jednozgłoskowy (11 wyp.); w czterech hexam. położony jest na końcu jednozgl. wyraz dla uwydatnienia go (*vis* w I, 13, 25 i II, 3, 47 i *te* w II, 1, 13 i III, 6, 9, a raz tylko wbrew regule (III, 7, 1, *si cupiam vel*).

b) Pentameter.

Druga połowa tak nazwanego (niesłusznie) pentametru nie dozwala z reguły kontrakcyi dwóch krótkich. Wbrew tej regule utworzył K. tylko jeden wiersz 68-y 2-ój el., kś. I. (*debes delectu persolvenda meo*). Jedyny atoli ten wypadek wskazuje, że tu musi zachodzić pomyłka w pisowni i że należy czytać *persoluenda*, podobnie jak u Tybulla I, 7, 2 (*stamina non ulli dissoluenda deo*).¹⁾ Koniec pierwszej połowy pentametru musi być także końcem wyrazu; wyjątek od tej reguły znajdujemy u K. tylko w I, 2, 10: *quam Veneris formosique adeo Hippolyti*. — Tak na końcu pierwszej, jak i drugiej połowy pentametru unika K. wyrazów jednozgłoskowych, jeżeli je mimoto czasem znajdujemy, to zawsze, wyjąwszy jednego wypadku, zachodzi tutaj elizya, przez co ostatni wyraz łączy się ściśle z poprzedzającym. Nawet i ten jedyny wypadek (III, 3, 26: *si modo tu una faves, res mea tuta sat est*) poparty jest dwoma zupełnie tak samo zakończonymi wierszami u Propercego (II, 6, 40 i III, 1, 6). — Na końcu drugiej połowy pentametru znajdujemy u K. dość często wyraz więcej niż dwuzgłoskowy, jest to dowodem, że Propercy, Katal i Tybul byli dla niego wzorami, bo i u nich dość podobnych wierszy się znajduje²⁾. Jeżeli cztero- i pięciogłoskowe wyrazy na końcu (jak np. III, 17, 24; III, 17, 26) mniej rażą, za to nie zbyt odpowiednią, choć sztuczną jest druga połowa pen-

¹⁾ cf. Katal. 61, 53: *Zonula soluunt sinus*.

²⁾ Wyrazy 5-o zgłosk. na końcu pent. u Tyb. 1, 2, 42; 1, 4, 84; 3, 4, 94. — Prop. 1, 1, 2; 1, 5, 24; 1, 20, 42; 3, 8, 14. — u Kat. 65, 10; 67, 48; 77, 6; 78, 6; 96, 4; 100, 4; 109, 6.

tametry urobiona z jednego wyrazu. Wierszy takich u K. jest tylko dwa: III, 8, 50. — (Et positus vivam sollicitudinibus) i IV. 3, 38; (Et constat seclis innumerabilibus).

Epitheta ornantia

w elegiach Koch. powtórzone lub naśladowane z poetów łac.

Sądzę, że wśród wielkiej liczby wielbicieli Kochanowskiego znajdują się tacy, którzy na nowo i innemi może niż dotąd drogami będą się starali zbadać czas napisania pojedynczych elegij; dla takich podobne, jak te, zestawienia i porównania będą pomocnemi i ułatwią pracę badawczą. Koch. musiał w różnych czasach mieć różnych ulubieńców wśród autorów rzymskich i zdawałoby się, że im więcej naśladowania i reminiscencyi, tém wcześniejszy musiał być utwór, bo świeższą była pamięć młodzieńcza i niejedno przeczytane snadniej zachować i utrzymać potrafiła, tymczasem tak nie jest. Najwięcej stósunkowo reminiscencyj znajdujemy w najpóźniejszych utworach, a może być, że przyczyna tego była świadomość dojrzałego wieku, umiejąca rozsądnie i ze zastanowieniem wybierać to, co było pojętne i nadawało wierszowi cechę klasyczną.

Ad lectorem. Surdis auribus canere (naśladow. z Prop. 3, 8, 48.) — *Księga I. el. 1.* blandi versus, (Ovidy ars. am. 1, 362 blanda carmina), segnis i iners (połączone jak u Tib. 1, 1, 58); inertia corda (Verg. Aen. 9, 55); cornigerae iuvencae (Ov. Met. 13, 926); vastus pontus (Prop. 1, 15, 29); Phrygius campus (Prop. 3, 32, 35); Aemonii equi (Val. Flacc 6, 18); fortibus ausis (Verg. Aen. 9, 281); Tartareus canis (Hor. sat. 1, 8, 35 inferna c.). — *El. 2.* studiosa Veneris (Hor. sat 2, 5, 80); alma lux (Verg. Aen. 1, 130); atra nox (Verg. Aen. 1, 89); effigies saxea (Cat. 64, 61); lacrima rara per genas (Hor. carm. 4, 1, 34); tibia rauca (Prop. 4, 9, 23). — *El. 3.* Olympiacus pulvis (Verg. G. 3, 49); mare infidum (Plaut. Trin. 4, 1, 13); praeruptus mons (Catul. 64, 126); Icarius canis (Ov. am. 2, 16, 4). — *El. 4.* aëriae Alpes (Verg. Ecl. 3, 474. — Ov. Met. 2, 2 26); marmorea manus (Mart. 8, 56, 14); radiantia

sidera (Lucr. 4, 214. Ov. Met. 7, 325); somni inertes (Ov. am. 2, 10, 19.); cura vigil (Ov. Met. 3, 396 i 15, 65); vana gaudia (Hor. ep. 2, 1, 178.); ambrosiae dapes (Mart. 8, 39, 2.). — *El. 5.* ebria nocturnae signa referre fugae (Prop. 4, 2, 48.); Castallium antrum (Ov. Met. 3, 54.); Phoebea laurus (Ov. Trist. 4, 2, 51.). — *El. 6.* fulvum aurum (Verg. Aen. 7, 279.); feminea ars (Ov. Her. 19, 38.); Parrhasius axis (Sen. Herc. Oet. 1281.); Orphea lyra (Prop. 1, 3, 42.); nivei lacerti (Verg. Aen. 8, 387.); aurea templa (Prop. 5, 1, 5.); spinis acutis (Verg. Ecl. 5, 39.). — *El. 7.* alma pax (Tib. 1, 10, 67.) floridaserta (Ov. fast. 6, 312.); torvo lumine (Verg. Aen. 3, 677.); fatifer ensis (Ov. Met. 12, 492.); Mars ferus (Ov. Her. 7, 160.); Mars ferox (Ov. Met. 13, 11.); proelia torva (Catull. 66, 20.); Arcadia sus- (Lucr. 1, 25.); villosus leo (Verg. Aen. 8, 177.). — *El. 8.* dulcia furta (Prop. 3, 28, 28. — Verg. G. 4, 346.); aerati postes (Verg. A. 2, 481.); ingenuus color (Prop. 1, 4, 13.); laeva mens (Verg. A. 2, 84.); Stygiae aquae (Verg. A. 6, 374.). — *El. 9.* coelum serenum (Verg. A. 8, 528.); humida nox (Sil. 13, 413.); fessa lumina (Val. Flacc. 4, 639.); scabra robigine (Verg. G. 1, 495.); conigera pinus (Cat. 64, 106.); aspera saxa (Lucr. 4, 146.). — *El. 10.* Sidonia vestis Prop. (2, 16, 55.); clarum sidus (Hor. carm. 4, 8, 31.); ambrosio sinu (Claud. Nupt. H. et M. 110); purpurea labella (Ov. am. 3, 14, 23.); flagrans os (Verg. A. fl. gena 12, 65.); viduus torus (Prop. 2, 9, 16.); perdita mens (Tib. 2, 6, 51.). — *El. 11.* lumina tabescunt assiduo fletu (Cat. 68. 55.); Eleus campus (Verg. G. 3, 202); celeri equo (Tib. 1, 2, 70.); Attalicus torus (Prop. 2, 13, 22 i 4, 5, 24.); perpetua iuventa (Verg. A. 4, 32.); frequens terra (Ov. Met. 4, 620.); celeres rotae (Sen. Hipp. 1097.); exacti aevi Lucr. 4, 1231. — *El. 12.* dulcis Musa (Verg. G. 2, 475.); dira venena (Hor. epod. 5, 61.); nigra dies (Prop. 3, 19, 18.); tempestiva hora (Ov. Met. 5, 499. — *El. 13.* solerti manu (Tib. 1, 7, 29.); Cilix crocus (Lucr. 2, 416.); urbani luxus (Tac. ann. 2, 44.); Arcadius mons (Ov. fast. 1, 423.); hirsutae ferae (Ov. fast. 5, 176.); rapido aestu (Verg. Ecl. 2, 10.); Caucasia rupes (Prop. 2, 1, 69.); aetherae arces (Ov. Met. 15, 858.); Tyrius murex (Verg. Een. 4. 262. Tib. 2, 4, 28. Ov. a. a. 3, 170.); Phrygiis columnis (Tib. 3, 3, 13.). — *El. 14.* pigri Bootae (Iuv. 5, 23.); hibernus Auster (Tib. 1, 1, 47.); gypsatus pes (Tib. 2, 3, 60.); austerus

vir (Prop. 4, 13, 24.); aeripes cervus (Verg. A. 6, 803.); picta volucris (Verg. G. 3, 243.); cerea pruna (Verg. Ecl. 2, 53.); ignis supremus (Ov. am. 1, 15, 41.). — *El. 15.* alta nemora (Verg. G. 3, 393.); aëria plaga (u Verg. A. 1, 394 i 9, 638 aethera p.); vana spes (Ov. Met. 14, 364.); pharetrata Amazon (Verg. Aen. 11, 648—9.); tumulus inanis (Val. Flacc. 5, 199.).

Księga II. El. 1. pia tura (Ov. Met. 11, 577.); deses somnus (Stat. Silv. 10, 87.); via recta (Prop. 4, 4, 10.). — *El. 2.* prona flumina (Hor. ep. 1, 10, 21 pr. rivi); vagum aequor (Tib. 2, 6, 3); volatile tempus (Ov. Met. 10, 519 v. aetas.); rara fides (Hor. sat. 2, 2, 26.); malus error (Verg. Ecl. 8, 41.). — *El. 3.* improbus amor (Hor. sat. 1, 3, 24.); rapidus turbo (Lucr. 6, 668.); geminae faces (Prop. 2, 3, 14.); pavidum leporem (Hor. epod. 2, 33.). — *El. 4.* pii vates (Verg. A. 6, 662.); aurea Venus (Verg. A. 10, 16.); ambrosius crinis (Verg. A. 1, 407 a. coma); radians aurum (Ov. Met. 4, 637.); purpureus color (Verg. A. 11, 819.); silente nocte (Tib. 1, 5, 16.); rauca tuba (Verg. G. 4, 71. r. aes); curva rates (Prop. 4, 6, 29.); alternae vices (Ov. Pont. 4, 2, 6.); perditus (nieumiarkowany Prop. 1, 13, 7.). *El. 5.* saevus dolor (Verg. Aen. 1, 25.); Cyanei scopuli (Val. Flacc. 3, 621.); siccae genae (Ov. Her. 11, 10.). — *El. 6.* solidum ferrum (Ov. Met. 15, 810.); impia facta (Ov. Her. 10, 100.); surdum mare (Ov. a. a. 1, 531 s. undae). — *El. 7.* victricia signa (Lucan. 1, 347.); infesta arma (Val. Flacc. 6, 265); valida manus (Verg. A. 12, 98.); magnanimus equus (Ov. Trist. 3, 5, 33. m. leo); aequor apertum (Ov. Met. 4, 527); saevae minae (Prop. 1, 17, 6.); altum coelum (Verg. G. 4, 227); pinguis humus (Verg. G. 1, 64 solum p.); rude carmen (Hor. sat. 1, 10, 66.). — *El. 8.* Eoi lapilli (Prop. 1, 15, 7.); ficta pectora (Verg. A. 2, 107.); cerussatus (Mart. 7, 25, 2.). — *El. 9.* certus amor (Ov. a. a. 2, 248.); sterilis terra (Prop. 3, 2, 2 st. humus.); sola loca (Ter. And. 2, 4, 3.); rapidus sol (Hor. carm. 2, 9, 12); vaga luna (Hor. sat. 1, 8, 21.); surdae fores (Ov. am. 1, 6, 62); secundo vento (Hor. carm. 2, 10, 23.). — *El. 10.* durae cautes (Verg. A. 4, 366); rapidae undae (Ov. Met. 7, 6); rigidus ensis (Verg. A. 10, 304.); tactilis (Lucr. 5, 152.); sons anima (Verg. A. 10, 854.); piae manus (Verg. A. 4, 517); aperta verba (Gell. 6, 4.); praecox fatum (Sen. Phoen. 250.); clara voce (Lucr. 4, 709.). — *El. 11.* Phoebæ lampas (Verg. A. 3, 657 i 4, 6):

sera quies (Verg. A. 8, 30.); ceruleae undae (Tib. 1, 3, 37.); lentus amor (Tib. 1, 4, 81.); fulgentia arma (Verg. A. 2, 749.); fortis equus (Lucr. 3, 8, 764.); salsa vada (Verg. A. 5, 158.) rigidus ensis (Verg. A. 10, 304).

Księga III. El. 1. saevus amor (Verg. Ecl. 8, 47.); cristatus ales (Ov. fast. 1, 455.); durum aratrum (Hor. sat 1, 1, 28); solliciti animi (Hor. ep. 1, 5, 18). — *El. 2* coelestes animi (Verg. A. 1, 15.) avidum pectus (Ov. Her. 9, 161.); aestivus canis (Tib. 1, 4, 6.); festa lux (Ov. trist, 5, 5, 42.); blanda quies (Ov. fast. 3, 19); salubris aura (Ov. a. a. 2, 693.); umbriferum nemus (Verg. A. 6, 473) — *El. 3.* obvia vento cautes (na podobieństwo Verg. A. 10, 694); amara vita (Ov. pont. 1, 9, 21); honores emeriti (Prop. 5, 11, 61.); picti tori (Ov. Her. 12, 30.); arrecta spes (Verg. G. 3, 105.); tristia vina (Verg. G. 2, 126 suci t.). — *El. 4.* Peliaca trabs (Prop. 4, 22, 12.); Palladis arbor (Ov. a. a. 2, 518); laeta pascua (Hor. carm. 4, 4, 13.); caerulea lympha (Ov. Met. 5, 432.); Tyrrhenum aequor (Verg. A. 1, 67 — Hor. carm, 4, 15, 3.); corniger Arnus (Verg. A. 8, 77 c. fluvius.); Hadriacae undae (Verg. A. 11, 405.); edax tempus (Ov. Met. 15, 234.); igneus sol (Verg. G. A. 4, 426.); anni recurrentes (Hor. ep. 2, 1, 147. — *El. 5* secundus clamor (Verg. A. 5, 491.); fera murmura (Val. Flacc. 1, 596 i 5, 652.); Socraticis chartis (Prop. 3, 32, 27 S. libris.); Pierii modi (Hor. a. p. 405.); incolumis ratis (Ov. trist. 2, 100.); iners somnus (Ov. am 2, 10, 19.); ingenuae artes (Ov. Pont. 1, 6, 7 i 2, 7, 47.); sacrum os (Verg. A. 8, 591.); flavi crines (Verg. A. 12, 605); vitreus amnis (Verg. A. 7, 759 unda v.). — *El. 6.* lacrimosa lumina (Ov. am. 1, 8, 111.); purpureum os (Hor. carm. 3, 3, 12.); ostrinus torus (Prop. 1, 14, 20); Circaeum antrum (Ov. Met. 14, 398.); puer ales (Hor. Carm. 3, 12, 4.); acerba fata (Hor. epod. 7, 17). — *El. 7.* fama anus (Cat. 77, 10.); dura paupertas (Hor. carm. 4, 9, 49 pauperies d.); pulcher Apollo (Verg. A. 3, 119); indomitus bos (Val. Flacc. 4, 362.); medica ope (Ov. am. 2, 9, 8.); extremo Oriente petiti (Ov. Met. 7, 266.); Parrhasii tabulae (Iuv. 8, 102.). — *El. 8.* fausto pede (Hor. epist. 2, 2, 37); Riphaei montes (Prop. 1, 6, 3.); Phoebigena (Verg. A. 7, 773.); Attica avis (Prop. 3, 13, 6. A. volucris); audax manus (Ov. Her. 11, 40); cava galea (Verg. A. 9, 666.); ferrea

Clotho (Ov. Trist. 5, 3, 28 f. sors.); saeva arma (Verg. A. 12, 890.). — *El 9.* imbellis versus (Stat. Th. 10, 874 imb. carmen.); clari latratus (Ov. Met. 13, 806.). — *El 10.* Pieridum chorus (Mart. 12, 3 Pierius ch.); placido lumine (Hor. carm. 4, 3, 2.); molles comae (Ov. Pont. 3, 3, 17. m capilli.), — *El 11.* secreta auris (Hor. sat. 2, 8, 78.); occiduus cardo (Lucan. 4, 682); altus sopor (Verg. A. 8, 27.). — *El 12.* crudelis amor (Verg. Ecl. 10, 29); ahenea turris (Hor. carm. 3, 16, 1.); aeraetae fores (Tib. 1, 3, 72.); silenti nocte (Ov. Met. 4, 84.); Sidoniae vestes (Prop. 2, 16, 55.); purpureus pudor. (Ov. am. 2, 5, 34.). — *El 13.* opima spolia (Verg. A. 6, 856 i 10, 449.); Heliconiades (o Muzach u Lucr. 3, 1035.); renuente deo (Ov. Met. 8, 324.); Orphea lyra (Prop. 1, 3, 42.); lyrici modi (Ov. Her. 15, 26.); arida sitis (Lucr. 3, 930 i 6, 1175.). — *El 14.* fames auri (Verg. A. 3, 57.); inextinctus ignis (Ov. fast. 6, 297.); sanguinea pugna (Val. Flacc 5, 308.); spumantia pocula (Verg. Ecl. 5, 67.); solido adamante (Verg. A. 6, 552.); pinguis taurus (Iuv. 12, 12.); vetus Bacchus (Verg. A. 1, 215.). — *El 15.* Lydius amnis (Tib. 3, 3, 29); molle latus (Ov. Met. 14, 709); turrigeræ urbes (Verg. A. 10, 253); Tarpeia arx (Ov. Met. 15, 866. — Prop. 5, 4, 29.); bellica Pallas (Ov. Met. 5, 46); flava Ceres (Verg. G. 1, 96.); rigidus consul (Ov. a. a. 2, 664 r. censor.); vana spes (Verg. A. 1, 352.); spicea sarta (Ov. Met. 2, 28 i 10, 433.); capripes Pan (Prop. 4, 17, 34); concava puppis (Ov. a. a. 1, 402.). — *El 16.* procellosus Notus (Ov. Her. 2, 12.); inops mentis (Verg. A. 4, 300 in. animi.); inanis cura (Lucr. 3, 117.); duplex facies (Lucr. 4, 453.); vasta moles (Verg. A. 3, 656.), Lethæo rore madens (Verg. A. 5, 854.); curva falx (Verg. G. 1, 508); aestivus sol (Verg. G. 4, 28.); tonsa arva (Verg. 3, 530 t. campus); Lethæus somnus (Verg. G. 1, 77.); sonans fluvius (Verg. A. 9, 125.). coelestia templa (Lucr. 5, 1203.); redux Iuppiter (Ov. Her. 13, 50). — *El 17.* barbatus magister (Iuv. 14, 12.); virides lapilli (Lucr. 2, 805 smaragdi v); straminea casa (Ov. am. 2, 9, 18.); ferrea turris (Verg. A. 6, 554); aliger Amor (Verg. A. 1, 663.); aeterna nox (Verg. G. 1, 468.); vindice igne (Ov. Met. 1, 230 v. flamma); aspera fata (Verg. A. 6, 883.); simplex puer (Ov. Her. 12, 19 s. puella.); medica ars (Tib. 2, 3, 14.); caecae aquae (Verg. A. 3, 200 c. undae); pertusum vas (Lucr. 3, 949.).

Księga IV. El. 1. Parthenope = Neapol (Verg. G. 4, 564. Ov. Met. 15, 711.); Laomedontis opes (Prop. 3, 6, 2); velifera rates (Prop. 3, 9, 35.); sua aura (Hor. epod. 9, 30 sui venti.); apertum aequor (Ov. Met. 4, 527.); curva litora (Cat. 64, 74.); truculenta gens (Ov. Pont. 2, 7, 31.); trux ventus (Ov. Met. 15, 603 t. Eurus.); victa somno lumina (Ov. Fast. 3, 19 v. s. ocelli); hirsutae ferae (Ov. fast. 5, 176.); medicata virga (Ov. Met. 1, 716.); alma dies (Verg. Ecl. 8, 17.); Stygius rex (Verg. A. 6, 252.); umbrosus lucus (Hor. carm. 1, 4, 11.); axis volans (Verg. G. 3, 107.); inamoena regna (Ov. Met. 10, 15.); pallax (Verg. A. 2, 90.); vana spectra (Verg. A. 10, 595 v. umbrae); truces ferae (Tib. 1, 9, 76.); aequoreae herae (Prop. 4, 6, 67 aequ. puellae.); suavis sonus (Enn. a. 2, 7.); canorae Sirenae (Ov. a. a. 3, 311.); Scylla exsertans (Verg. A. 3, 425); Charybdis implacata (Verg. A. 3, 420.); imus fundus (Val. Flacc. 3, 224.); tumida aqua (Verg. A. 1, 142 t. aequora); candida vela (Cat. 64, 235.); atra nubes (Lucr. 6, 178.). — *El. 2.* sublimis domus (Ov. Met. 14, 762 s. tectum.); aegra senectus (Ov. Met. 14, 143.); sollicitus timor (Ov. Her. 1, 12.); aurea sidera (Verg. A. 2, 488.); rapida vertigo (Verg. A. 1, 121 vertex r.); fulminea arma (Verg. A. 9, 441 ensis f.); fidus interpres (Hor. a. p. 133.); cana fides (Verg. A. 1, 292.); terrena moles (Amm. 20, 3.); vagus Alcides (Hor. carm. 3, 3, 9 v. Hercules.); Parius marmor (Hor. carm. 1, 19, 6. Ov. Met. 3, 419.). — *El. 3.* daedala humus (Lucr. 1, 7 d. tellus.); frondentes silvae (Verg. Ecl. 3, 57.); ingenuae aquae (Lucr. 1, 231 fontes); inane magnum (Verg. Ecl. 6, 31.); liquidus aether (Verg. A. 7, 65.); salsum aequor (Lucr. 3, 492.); ferrea iura (Verg. G. 2, 501.); vastum corpus (Coll. 7, 12, 3.); pro parte virili (Ov. trist. 5, 11, 23.); perennis (o człowieku Ov. Met. 15, 875.).

Inne wyrażenia.

Ks. I. El. 1. aures praebere (Ov. Met. 3, 692, — Prop. 3, 14, 15.); proptum est mihi dicere (Ov. Met. 13, 10.); sanguine satus (Verg. A. 6, 125); *El. 2.* corde tremente (cf. Hor. carm. 1, 23, 8.); lacertis complecti (Ov. Met. 10, 407.); dirum femina nomen (Tib. 3, 4, 61. nec. fidum femina nomen.). *El. 3.*

baculo peraque (Mart. 4, 53, 3.); ructare w znaczeniu baję, plotę (Hor. a. P. 457.); ungue genas secare (Ov. am. 2, 6, 4. u. g. notare.). *El. 4.* Ah lapis est (Tib. 1, 10, 59.), *El. 8.* febris depascitur artus (Verg. G. 3, 458.); excutere lacrimas (Plaut. Capt. 2, 3, 59.); *El. 9.* sustinet ire (Ov. Met. 4, 446.); o pisaniu imienia drogiej osoby na korze drzew (Prop. 1, 18, 22.). *El. 15.* ocelle! (Cat. 50, 19.); rabies irae (Sil. It. 13, 734.). — *Ks. II.* *El. 1.* caliturus (Ov. Met. 13, 590.); saties amoris (Liv. 30, 5.). *El. 4.* mala Hesperidum (Lucr. 5, 33); sidera (o oczach Prop. 2, 3, 14.); Euadne i Penelope zestawione (Prop. 4, 12, 24.); labędzie u wozu Wenery (Ov. Met. 10, 708 i a. a. 3, 809.). *El. 7.* aequora campi (Lucr. 3, 1015. w sing. u Verg. A. 7, 781.); seges hastarum (Verg. A. 3, 46 s. telorum). *El. 8.* variare comam (Ov. Met. 2, 412). *El. 9.* cornua lunae (Ov. Met. 2, 117.); koniec wiersza: Epicure tuis (Prop. 4, 21, 26.). *El. 10.* Orco demittere (Verg. A. 2, 398.). — *Księga III.* *El. 1.* fallere deum (Verg. A. 6, 324. f. numen). *El. 3.* obvia vento cautes (na wzór Verg. A. 10, 694.); w. 79 naśladow. z Verg. A. 8, 596. auribus bibere (Prop. 4, 5, 8.). *El. 6.* implicare comam Verg. A. 2, 552.). *El. 7.* Camenae w znac. wierszy (Hor. carm 1, 12, 39. 4, 9, 8. ep. 1, 1, 1.); opis meae est (Verg. Aen. 1, 601.). *El. 8.* Irus et Croesus (Ov. trist, 3, 7, 42. Prop. 4, 4, 17.). *El. 9.* praeripere arma (Ov. am. 1. 1. 7.). *El. 12.* Notus urget (Verg. G. 1, 444.). O złotem wyszywanych szatach (Verg. A. 3, 483. Hor. carm 4, 9, 14.); wiersz 36 (Prop. 1, 14, 12.). *El. 15.* nitent agri (Verg. A. 6, 677 n. campi.). *Księga IV.* *El. 1.* calentes caede (Lucr. 5, 1311.); differre z infin. (Hor. carm. 4, 4, 21.); marmora o powierzchni morza (Verg. A. 7, 28.); Hippotades-Aeolus (Ov. Met. 4, 663.); illidere ratem (Verg. A. 1, 112.); corde tremente (Hor. car. 1, 23, 8.). *El. 2.* interpres legum (Iuv 4, 79); Astraea (Ov. Met. 1, 150.); Martia aera (cf. Verg. G. 4, 71.). *El. 3.* w. 145 na wzór Eneidy 2, 763.)¹⁾

Tłómaczenie.

Dodaję przekład najpiękniejszych według mego zdania elegij z 3-ech epok życia Jana. Do jakiego stopnia naślado-

¹⁾ W zestawieniu tych przykładów opuściłem te wszystkie miejsca, w których reminiscencye i naśladownictwo wykazali Pawlikowski (Elegie łać. J. Koch. w stósnku do rzymskich wzorów. Kraków 1885) i Parylak (Program gimn. Stanisławów. 1880).

wał on Propercego, dowodem między innymi jest i elegia o Wandzie. Kiedy bowiem elegik łaciński, chcąc w pieśniach swych jeden ustęp z dziejów mitycznych państwa rzymskiego uświetnić, obrał do tego tradycją o Tarpei (El. 4. ks. V.), Rzymiance zdradzającej swoich braci za złoto; Kochanowski, chcąc okazać wyższość swego narodu, obiera również z mitycznych czasów dziewicę, Polkę walczącą w obronie swobód rodzinnych w imię ojczystych bogów i poświęcającą życie swe, aby dotrzymać ślubu uczynionego bogom przed bitwą, i zasłonić Polskę na przyszłość przed napadami obcych i niesnaskami domowemi.

Do czytelnika.

Chociaż cię nie znam piosnek czytelniku,
Lecz tobie święcę natehnienie mej duszy;
Bo to właściwsze, niż w wierszach bez liku
Śpiewać prostakom, których głuche uszy.
Przed szyderstwami nikt mię nie obroni,
(Zwłaszcza żem pisarz w doweipy ubogi),
Ani mię Ajas, ni Pallas zasłoni,
By mię nie spotkał sąd krytyków srogi.

Elegia I. księgi I.

Do Krzysztofa Turnowskiego.

Jezelim wieszczem, nie Muzy działyły
I nie pamiętam, bym Eonii skały
Kiedy odwiedził, mnie Amor maleńki
Nauczył składać urocze piosenki,
Które też śpiewam Kallimacha wzorem.
Bo choć bez czucia duch, choć serce z lodu,
Rozgrzać się musi dotknięte Amorem.
Toż gnuśny Parys, jak mówią, za młodu
Pasał bydełko na Idajskim błoniu,
A gdy Spartanę pokochał, wnet swoje
Porzuci lasy ojczyste i trzody,
Buduje flotę i przez morskie wody
Spieszny do kraju, gdzie Eurota zdroje.
I nie ustąpił tak długo ze Sparty,

Póki nie uwiózł mężowi wydartej
 Tyndara córy, a gdy Frygią całą
 Grek niszczy, Achil z rąk Parysa ginie,
 Ow Achil, który po Troji równinie
 Kołmi Hemonu włókł Hektora ciało. —
 Nie Zeusa córa dziś mój umysł cuci,
 Lecz tak uroczą, jak z Heroid grona:
 Niech mię wysłucha, a gęśl ma zanuci
 Pieśni Linusa, hymny Amfiona.
 Chęć się nie śmiem, by gnozyjskie strzały,
 Lub ciężkie miecze mym barkom przystały;
 Lecz niech rozkaże, a do walki skory
 Wpadnę na straszne hydry i potwory,
 Porwę Hesperyd jabłka, co smok strzeże,
 Na trójgłowego Cerbera uderzę.

* * *

Broń granic Polski, jak ojciec twój dzielny,
 Krzysztofie, ziemi ty naszój filarze!
 Przez dzielne czyny stań się nieśmiertelny;
 Niechaj waleczność twa światu pokaże,
 Żeś synem tego, co Starodubowskie
 Ze ziemią zrównał ogromne zameczyska
 Co zgromił Scytów i wojska Dakowskie. —
 Mnie srogi Amor dziś więzami ścisła
 I w moc mię oddał nieugiętej pani,
 Że w dzień i w nocy słucham jej rozkazów;
 Stał radość dla mnie i ból, co mię rani.
 Wy, co myślicie jadem dzikich płazów,
 Ziołem, lub pieśnią zmóc żądzę miłosną.
 Przebieżcie Pindus i Otrys dokoła,
 Zbierzcie te zioła, co na Eryx rosną,
 Póki czarują mię wdzięki anioła,
 Cóż mi pomogą trucizny lub zioła?

Elegia V. księgi V.

Do Jana Tarnowskiego.

Tarnowski nie wstydz się, gdy tu wyryte
 Twe imię, bo choć treścią muzy mojej

Nie Teby, przekop Atosa, szczyt Troji,
 Ani cieśniny na wozie przebyte;
 Lecz mi do grotty wstępu Feb nie broni,
 Do której wiedzie ślad Mimnerma stały,
 Mnie i amerek, gdy porzuci strzały,
 Wianuszek z liści układa na skroni. —
 Jeśli łaskawie przyjmiesz wiersze moje,
 Utwory muzy i mój umysł szczery;
 Wskreszę ci w pieśni dawne bohaterzy
 I pieśń Eońska zadzwięczy na boje.
 Wspomnę o tobie, obrońco ojezyny,
 Przed którym pierzchnął wróg z pod Obertyna,
 Na niebezpieczne chroniąc się mielizny;
 Coś do ucieczki zmusił Moskwy syna
 I straszna w zwrotach Scytyjską komięć. —
 Teraz gdy pierwszym ogniem płoną lice,
 Pozwól mi nucić, jak mi serec każe,
 Abym daleki od wojennej wrzawy,
 Opiewał uczty i nocne zabawy.
 Niech wawrzyn jeszcze wzrasta na około
 Tymczasem wieniec z mirtu mam na czoło.

Elegia XV. księgi I.

Wanda.

Teraz nam Muzo zaśpiewaj od serea
 O mężnój Wandzie na lechickim tronie!
 Młodszy syn Kraka wnet po ojca zgonie
 Królem się nazwał on! brata morderca!
 Ale gniew bogów i braterskie cienie
 I straszne męki, co sprawia sumienie,
 Tak silnie wbiły węż okrutne szpony,
 Ze w rok tron stracił zbrodnią okupiony.
 Została Wanda po Krakcu sierota,
 Bogata w rozum, bogata w urodę;
 Nie chce kądzieli prząść to dziewczę młode,
 Ani kwiateczków wyszywać ze złota,
 Lecz uzbrojona pociskiem łowczyni
 Ubija zwierza w odległej pustyni.

Stąd też w niej budzą wstępną weselne gody,
 Dziewietwa stale pragnie i swobody. —
 Tajemny wstępną ten do ślubnego wieńca
 Głęboko skryła dziewica w swem łonie,
 Więc ci przepiękna ty w Sarmatek gronie
 Równego sławą żyezono młodzieńca.
 Tę to dziewięć za wspólną umową
 Ogłasza senat i naród królowa:
 Lecz dziewczę młode, więc przyjąc się wzbrania,
 Bo czy udźwignie ciężar panowania?
 Lecz gdy starszyzny prośby nie ustają
 Na Kraka tronie dziewica zasiada,
 A poruczonym jej rządem tak włada,
 Że wiele mężę ledwie jej zrównają.
 Młodzież z północy z swatami przybywa,
 Płonne marzenia wiatr w polu rozwiewa.
 Rytogar, niemiec, choć prosi najdłużej,
 Lecz mu zarówno tu szczęście nie służy;
 Bo choć pan możny, dzielnie mieczem włada,
 Choć ród szlachetny od Renu wywodzi;
 I cóż majątek, ród Wandę obchodzi,
 Kiedy dziewiectwo nad wszystko przekłada?
 Ze złości srogo wre serce Teutona
 Stąd gniew go pali, stąd miłość szalona.
 „Zmienimy sposób, gdy prośby nie znaczą“,
 „Chwycimy za broń!“ wykrzyknął z rozpaczą.
 Nie tajno Wandzie, czem się Niemiec para,
 Przeto obronę sama przedsiębierze;
 A gdy do bitwy stanęli rycerze,
 Przybywa poseł księcia Rytogara.
 „O Pani!“, rzecze, „wkrótce mego pana
 „Zoczysz, jak zechcesz, mężem albo — wrogiem“,
 „Widzieć go weale nie chcę“ — zadasana
 Rzekła i posła odprawiła z Bogiem. —
 U Rytogara te słowa w jad dziki
 Zmieniają miłość, więc sprawia swe szyki.
 Przed zbrojnym wojskiem Amazonka, staje,
 A wzniosłszy ręce do nieba, tak rzecze:
 „Bogowie! jeśli zwyciężą me miecze,

„Co mi najmilsze w darze wam oddaję“.
 Wysłuchał prośbę Bóg modły wzruszony
 I na znak zgody zagrział z prawej strony.
 Hasło do boju daje Wanda śmiecie,
 Dzielny koń niesie ją na hufców czele.
 Zwarte szeregi za królową płyną,
 Lecz Niemców hufce wcale się nie chwieje,
 Wre bój zajadły, tu biją, tam giną,
 Dziki Mars wszędzie popłoch lub śmierć sieje.
 Niemców szeregi pod ciosami padły
 Obok sztandarów legł książę zajadły.
 Zdjąwszy zeń zbroję, w grób go kładą godnie,
 Jeńcy do kraju wracają swobodnie.
 Na Wisły brzegu, gdzie Niemców pobito,
 Zwycięska Wanda piękny pomnik wznosi,
 A otoczona swych rycerzy świtą,
 Patrząc na fale, takie słowa głosi:
 „Wisło bogata, rzek wszystkich źrenico!
 „Co pod północną płyną Niedźwiedzią,
 „Jam tobie pierwej wianuszki i kwiatki
 „Dla znających mię wód twych niosła rada,
 „Diś nie fiołki, ni modre bławatki
 „Lecz krwawe łupy Wanda tobie składa,
 „I pomnik zwycięstw nad wrogiem, co zemną
 „Wbrew woli bogów bitwę wszczął daremną.
 „Bo gdy prośbami skłonić mię nie zdołał
 „Wojsko na zgubę swą pod broń powołał.
 „Lecz sam padł w boju raniony wódz dzielny,
 „A mnie zaś tryumf przyniósł nieśmiertelny.
 „Bogowie! w bój szłam z przepowiednią waszą,
 „Więc hufce wrogów uciekły sromotnie;
 „Niechże nie mówią, że wtedy ochotnie,,
 „Składam ofiary, gdy mię kłeski straszą,
 „A gdy mię wyrwie dłoń wasza ze zguby,
 „Ze wtedy łamię uczynione śluby.
 „Niech wiedzą, że co ślubuję wśród trwogi,
 „To w szczęściu spełnię; a czyż co posiadam
 „Droższe nad życie? więc życie, o Bogi!
 „Przez was mi dane, w ofierze wam składam“ .

Rzekła i rzuca się w wodę dziewica
 Z brzegu, o który nurt Wisły szeleści.
 Zdumieli widze, słychać jęk boleści,
 Wszyscy rwia włosy, w dłonie kryją lica.
 Wisła przyjmuje ją w modre ramiona
 I wśród swych bogiń umieszcza ją grona.
 Lud szczątków Wandy próżno poszukiwał,
 By na pogrzebnym stosie spalić zwłoki,
 Grobowiec tylko usypał wysoki
 I trzykroć cienie z podziemia przyzywał.
 Słyszała Wanda głos ten z wód topieli,
 Bóstwo z miłości ludu się weseli. —
 Jak wówczas była Polska żałobliwa,
 Tak późne wieki dzień ten płaczem czcili.
 I dotąd pomnik pod nazwą „Mogiły“
 Wisła całuje i falą obmywa.

Elegia II. księgi II.

Już Homer śpiewał, że sny od Jowisza,
 Więc pewnie jego moc mi sen zesłała.
 Noc była, wszyscy spali, wszędzie cisza,
 Snem gnuśny bożek wzmacniał ludzkie ciała.
 Tylko jam w smutku serdecznym wciąż leżał
 I sen mi głowy strapionej odbieżał.
 Wreszcie gdy lampa zabłysnęła Feba,
 Choć późno, sen mi spuścił bożek z nieba.
 Postać nadludzką zobaczyłem we śnie,
 Bóstwo to było, jeśliś sądzić zdolny,
 Które tak rzekło: „Czy chcesz zostać wolny
 „I skruszyć jarzmo, co cięży boleśnie?
 „Czy też, choć życie udręczone boli,
 „Wiecznie chcesz w twardej pozostać niewoli?
 „Gdy ci się pani twa okrótną zdaje
 „I chcesz pokruszyć więzy, co cię gniołta;
 „Pójdź zemną, ja cię zbawię“. — Więc przystaję
 I idę krok w krok w ślad jego z ochotą. —
 Raz ziemią stąpam, to zda mi się wcale,
 Że jak ptak ponad lądy górą płynę;

Bez zwłoki wchodzim na wzniosłą wyżynę,
 Co sterczy ponad wód głębokich fale.
 Tu mój przewodnik do mnie się odzywa :
 „Czy wiesz, na jakiej teraz stoisz ziemi?
 „Góra ta sławna Leukas się nazywa,
 „A wody żeglarz zwie Leukadyjskiemi.
 „Ktokolwiek w więzach miłości się męczy,
 „Skacze w te wody i uzdrowion bywa.
 „Niech prawdę słów mych Deukalion zaręczy,
 „Co z ulgą w sercu z tych toni wypływa.
 „I Kefalowi skok ten też posłużył :
 „Znikł amor z serca, gdy się tu zaurzył.
 „A więc się odważ rzucić do t-j wody,
 „Skok ci ten żadnej nie przyniesie szkody.
 „Zwlekasz? więc na to nie mam innej rady,
 „Sam wskoczę naprzód, a ty skocz w me ślady!“
 To rzekłszy, skoczył. Ja gdy się z nim kryję
 We falach morskich, strach mi sen przerywa :
 Serce mi z trwogi jakby młotem bije,
 Włosy się jeżą, członki pot oblewa.
 Kiedym się ocknął już z tój z strasznej trwogi,
 Zacząłem sen ów rozważać w mej duszy :
 Wy, co nad biednym litość macie, Bogi !
 Ziście sny moje, niech was prośba wzruszy !
 Bo gdy bogowie przychylni, i we śnie
 Zdejmną z nas brzemię, co dręczy boleśnie.
 Jeśli Diana krew łani w ofierze
 Za Higienii śmierć na stosie bierze ;
 Niech skok w aktejskie wody mię wybawi
 Z straszego ognia, co mi serce trawi.
 Wenus, wód modrych córo urodziwa !
 Dla łez mych stań się już raz litościwa :
 Zechej mi z serca te miłosne czary
 Wziąć i gdzieindziej umieść swe sztandary.
 Dla twojej władzy to strata nie wielka,
 Jakby dla morza ubyła kropelka...
 Przecież ci zawsze nowy tłum młodzieży
 Przybywa chętnie, by nieść jarzmo twoje,
 Tym ochotnikom daj błyszczącą zbroję

I z nich, potężna, zrób dzielnych szermierzy.
 Jam już weteran słaby przy twym dworze,
 Dozwól, niech broń twą u mych progów złożę.
 I cesarz rzymski, którego już lata
 Chyłą ku ziemi, podobno ojeowski
 Tron z własnej woli ustąpił dla brata,
 A sobie starość gotuje bez troski.
 Tak dzielny rumak, gdy się starość zbliży,
 Nie pragnie gonitw Elejskich kurzawy,
 By nie utracić wawrzynów i sławy,
 Które w Olimpii wziął zwycięzca chyży.
 Władco, podpora państwa w chwili smutnej!
 Dłoń twa nie słabła wśród walki okrutnej.
 Tyś radą swoją, cesarzu waleczny,
 Przywrócił tronu majestat odwieczny,
 A gdy Ren z Elbą zalewały pola,
 Do dawnych brzegów zwraca je twa woła.
 Aż przez ocean twa flota przepływa
 I w Afrów ziemi twój sztandar powiewa.
 Za Herkulesa słupami krainy
 Do swęj potężnej przyłączasz dziedziny. —
 Żeś był zwycięzca łagodnym po wojnie,
 Stwierdzą Saxony, przyznają Gallowie;
 Dziś syty życia i sławy — spokojnie
 Czekasz, aż Boski wyrok ci zapowie,
 Że cię wolnego od życia ciężaru
 Niebiańska przyjmie do siebie drużyna.
 Gdzie w towarzystwie Aleyda, Kwiryra
 Wicznie pić będziesz Boski sok nektaru.
 Na twym pogrzebie niechaj łzy nie płyną,
 Bo twe zasługi nigdy nie zagina.

Elegia 3-a ks. III.

Muzo! porzućmy Anienu krainy,
 Mnie urok Karpat naszych dzisiaj nieci
 I polskiem słowem każe polskie czyny
 Sławić, gdy siły odpowiedzą chęci.
 Łaski ojczyznę niech łupem bogaci,

Niech wrogich Scytów bez litości traci,
 Moja jest przyszłość w piórze i Muz względzie,
 Niech to mym łupem i rydwanem będzie.
 Nie ja najpierwszy wchodzę na te skały:
 Rej mnie poprzedził, i dostąpił chwały,
 Śpiewając Polsce, jak Józef maleńki
 Ledwie nie zginał od braterskiej ręki.
 Lub z Palingena gdy dla braci swojej
 Pisce, co zdobi ją, co nie przystoi.
 Trzecieski pieśnią aż do nieba wzłata,
 (Uczony, trzema językami włada,)
 I byśmy znali początek wszechświata
 Księgi Mojżesza na polskie przekłada.
 I Górnickiego sława niezawodna,
 Pieśń jego każda Orfeusza godna;
 Gdy w krótkich piosnkach w lirycznym nastroju
 Pisce o krwawym z Teutonami boju.
 Niech mię, gdy w wasze odtąd pójdę ślady,
 Polska do wieszczów swych przyjmie gromady.
 Bo mnie nie zazdrość, ni ufność zbyt śmiała
 Lecz miłość Polski do śpiewu wezwała.
 Więc mię, Myszkowski, zachęceniem twojem
 Tu nie zatrzymuj, tęsknię za spokojem.
 Tę resztkę życia, co mi los oszczędził,
 Dozwól, bym pośród mych Pieryd spędził.
 Skromne nadzieje me, skromne życzenia:
 Maleńka rola, źródółko wśród cienia. —
 Niech wewnątrz ziemi cheiwa dłoń rozpłata,
 Niech flotę wiedzie, aż gdzie Indyi brzegi;
 Ja wolę badać ustrój tego świata
 I gwiazd krążących rozpoznawać biegi.
 Chcę wiedzieć, czemu podczas mroźnej zimy
 Nocy tak długie, a dzień trwa tak krótko;
 Lub czemu księżyc raz cały widzimy,
 Drugi raz tylko cząsteczkę malutką.
 Czemu to rankiem, gdy się robi jasno.
 Na nieb błękicie gwiazdeczki nam gasną.
 Skąd wzrost chmur, skąd deszcz w obłokach się kryje,
 I czemu jasny piorun z nieba bije...

Skąd jest ta tęcza siedmiu barw nad nami.
Skąd wichry, burze, co trzęsą morzami.
Co wprawia ziemię z morzem w ruch bez końca,
Skąd rzek i źródeł woda wciąż bieżąca.
Dokąd się dusze po śmierci przenoszą,
Czy cierpi Tantal spragniony, jak głośzą.
Nieba sklepienie czy wiecznie trwać będzie,
Czy też zawładnie dawny chaos wszędzie.
Oto zadanie mojego żywota ;
Chciwym zostawiam całe góry złota.

Wiadomości szkolne.

Wiadomości szkolne.

A. Skład grona nauczycieli.

przy końcu roku szkolnego 1889.

1. *Wojciech Biesiadzki*, dyrektor gimnazjum, zastępca przewodniczącego Rady szkolnej okręgowej, uczył języka greckiego w kl. VII — 4 godziny tygodniowo.
2. *Ks. Aleksy Toroński*, (w VIII. randze) profesor religii dla uczniów obrz. grec. kat., exhortator, kanonik tyt., rada konsystoryalny, członek rady miejskiej i powiatowej, zastępca przewodniczącego Rady szkolnej miejscowej, uczył religii we wszystkich ośmiu klasach i jęz. rusk. w kl. VI., razem 18 godz. tyg.
3. *Ks. Andrzej Drążek*, (w VIII. randze) profesor religii dla uczniów obrz. rzym. kat. i exhortator, kanonik tyt., uczył religii we wszystkich ośmiu klasach. — razem 16 godzin tyg.
4. *Tomasz Gaucenda*, profesor, doktor filozofii, członek rady miejskiej, uczył geografii i historii w kl. III. i IV.; jęz. niemieckiego w kl. V. i VIII., propedeutyki filozoficznej w kl. VII. i VIII.; razem 19 godzin tygodniowo; także historii krajowej jako przedmiotu nadobowiązkowego w kl. III. i IV., przez 2 godz. tygodniowo.
5. *Antoni Pazdrowski*, profesor, zawiadowca gabinetu fizykalnego, uczył matematyki w kl. VI., VII. i VIII.; fizyki w kl. IV., VII. i VIII., razem 17 godz. tygod.
6. *Ignacy Hoszowski*, profesor, członek Rady powiatowej, uczył języka łacińskiego w kl. VI. i VII., greckiego w kl. VI. — razem 16 godz. tyg.
7. *Sebastyan Polak*, profesor, zawiadowca czytelni polskiej i ruskiej dla młodzieży, uczył języka greckiego w kl. V., polskiego w kl. V., VI., VII. i VIII. — razem 17 godzin tyg.
8. *Włodzimierz Pastawski*, profesor, uczył języka łacińskiego i greck. w kl. IV., ruskiego w kl. IV., V., VII. i VIII. — razem 18 godzin tygodniowo.
9. *Zygmunt Kunstmann*, profesor, zawiadowca niemieckiej czytelni dla młodzieży, uczył jęz. niemieckiego w kl. II., IV., VI. i VI. — razem 17 godzin tygod.
10. *Antoni Stefanowicz*, profesor, uczył rysunków wolnoręcznych w kl. Ia., Ib., II., III. i IV. — razem 20 godzin tygod. oprócz tego rysunków geometrycznych jako przedmiotu nadobowiązkowego przez 3 godziny tygod.

11. *Ludomir Sykutowski*, nauczyciel, zawiadowca gabinetu przyrodniczego, uczył historii naturalnej w kl. Ia., Ib., II., III., V. i VI., matematyki w kl. Ia. i Ib. — razem 18 godz. tyg.
12. *Karol Kobiński*, nauczyciel, uczył jęz. łacińskiego w kl. Ia., greckiego w kl. VIII., polskiego w kl. Ia. — razem 16 godzin tygodniowo.
13. *Antoni Pado*, nauczyciel, uczył jęz. łacińskiego w kl. II. i VIII., polskiego w II. — razem 16 godzin tygod.
14. *Mieczysław Warmcki*, doktor filozofii, nauczyciel, uczył języka niemiec. w kl. Ib.; geografii i historii w V. i VIII. — razem 19 godzin tygodniowo; prócz tego historii krajowej jako przedmiotu nadobowiązkowego w kl. VI. i VII. przez 2 godz. tygod.
15. *Stanisław Matwij*, nauczyciel, uczył języka łac. w kl. Ib. i V., polsk. w Ib. — razem 17 godzin tygodniowo.
16. *Autoni Novák*, examinowany zastępca nauczyciela, uczył jęz. polsk. w kl. III. i IV., matematyki w kl. II., III., IV., V. — razem 19 godzin tygod.
17. *Kazimierz Grünberg*, exam. zastępca nauczyciela, uczył języka niemieckiego w Ia., III.; historii i geografii w kl. II., geogr. w Ia., Ib. — razem 20 godzin tygod.
18. *Piotr Rzepniński*, zastępca nauczyciela, uczył języka łac. i grec. w kl. III., ruskiego w kl. Iab., II., III. — razem 17 godzin tygodniowo.
19. *Joachim Blumenblatt*, poboczny nauczyciel religii mojżeszowej, udzielał tego przedmiotu w 8 oddziałach przez 8 godz. tyg.
20. *Mawrycy Klugmann*, poboczny nauczyciel języka francuskiego, udzielał tego przedmiotu w 3 oddziałach przez 6 godz. tyg.
21. *Bazyli Stojalowski*, nauczyciel szkoły ludowej, uczył gimnastyki w 6 oddziałach przez 6 godzin tyg.
22. *Włodzimierz Buczański*, nauczyciel szkoły ludowej, uczył śpiewu w 3 oddziałach przez 4 godziny tygodniowe.

B. Rozkład nauk.

I. Klasa.

Gospodarze: w Ia. *Karol Kobiński*, w Ib. *Stanisław Matwij*.

Religia 2 godziny tygodniowo. Katechizm katolicki.

Język łaciński 8 godzin tyg. — Nauka o prawidłowych formach, ważniejsze prepozycje i konjunkcje, najpotrzebniejsze prawidła ze składni, ćwiczenia w tłumaczeniu z jęz. łacińskiego na polski i odwrotnie. Od listopada począwszy co tydzień kompozycja przez $\frac{1}{2}$ godz., a 1 lub 2 krótkie ćwiczenia domowe.

Język polski 3 godz. tyg. — Nauka o formach imion i o zdaniu pojedynczym w połączeniu z interpunkcją; najważniejsze zasady z głosowni przy odmianie imion; czytanie z Wypisów i opo-

wiadanie, uczenie się na pamięć celniejszych ustępów. Co 14 dni wypracowanie domowe lub szkolne: prócz tego 2 dyktaty co miesiąc w I. półr.

Język ruski 2 godz. tyg. — Materiał naukowy taki sam jak w jęz. polskim.

Język niemiecki 6 godz. tyg. — Odmiana imion i słów w połączeniu z najpotrzebniejszymi prawidłami składni szyku i rzędu; czytanie i tłumaczenie z języka niemieckiego na polski i odwrotnie. Co miesiąc 3 zadania szkolne i 1 dyktat, co 6 tygodni domowe; w wrześniu i październiku po 2 dyktaty i po 2 zadania szkolne: w 2 półr. nie ma dyktatów

Geografia 3 godz. tyg. — Pojęcia wstępne z geografii fizycznej i matematycznej, oro- hydro- i topografia: główne pojęcia z geografii politycznej. Rysowanie map na tablicy i papierze.

Matematyka 3 godzin tyg. — Naprzemian arytmetyka i geom. Δ arytmetyki: cztery działania liczbami całkowitymi i dziesiętnymi, mianowanymi i niemianowanymi, sposoby skracania rachunkowych, podzielność liczb i działania ułamkami zwyczajnymi liczbami różnoimiennymi. Z geometrii: nauka o liniach, kątach, trójkątach aż do przystawiania. Co miesiąc zadanie szkolne, na każdą lekcję zadanie domowe.

Historia naturalna 2 godzin tyg. — W I. półr. Ssawce i mięczaki; w II. półr. zwierzęta bezkręgowce.

Rysunki wolnoręczne 4 godzin tyg. — Rysowanie prostokreślnych utworów geometrycznych z wolnej ręki, mianowicie: linii prostych, kątów, trójkątów, czworokątów i wielokątów na podstawie rysunku nauczyciela na tablicy. Prócz tego teoretyczne objaśnienie kształtów i bryłowości ciał przy pomocy okazów i modeli. Początki ornamentu płaskiego. Ćwiczenia uczniów z pamięci.

II. Klasa.

Gospodarz: *Antoni Pado.*

Religia 2 godzin tyg. — Historia biblijna starego zakonu.

Język łaciński 8 godz. tyg. — Powtórzenie form prawidłowych, nauka o formach nieprawidłowych; główne prawidła ze składni, accus. cum inf., abl. abs., tłumaczenie zdań łacińskich na język polski i odwrotnie. Co miesiąc 3 kompozycje przez $\frac{1}{2}$ godz. i 1 wyprac. domowe.

Język polski 3 godz. tyg. — Powtórzenie i uzupełnienie nauki o imieniu, nauka o słowie z uwzględnieniem głosowni; nauka o zdaniu złożonem w głównych zarysach w połączeniu z interpunkcją. Czytanie ustępów z Wypisów, opowiadanie, uczenie się na pamięć. Zadania piśmienne co 3 tyg.

- Język ruski 2 godz. tyg. — Materiał naukowy taki sam jak w języku polskim.
- Język niemiecki 5 godzin tyg. — Powtórzenie czasowników, przyimk., przysłówk., spójnik., wykrzyknik.: o szyku w zdaniu głównem i w zdaniu pobocznem; tłumaczenie ustępów niemieckich i polskich, konwersacya w krótkich zdaniach; wygłaszanie ustępów memorowanych. Zadania pisemne 4 miesięcznie, t. j. 3 szkolne i 1 domowe.
- Geografia i historia 4 godziny tyg. — Geografia fizyczna i polityczna Azji i Afryki; poziomy i pionowy układ i hydrografia Europy; szczegółowa geografia południowych i zachodnich państw Europy. Historia starożytna przez 2 godz. tyg.
- Matematyka 3 godz. tyg. — Z arytmetyki: skrócone mnożenie i dzielenie, stosunki, proporcye, reguła trzech pojedyncza, nauka o miarach, wagach i monetach, rachunek procentowy. Z geometryi: przystawanie trójkątów, koło, czworobok, wielobok. Zadania pisemne jak w kl. I.
- Historia naturalna 2 godz. tyg. — W I. półroczu ptaki, gady, płazy, ryby; w II półr. botanika.
- Rysunki wolnорęczne 4 godz. tyg. — Ornament geometryczny; zasady perspektywy i rysowanie przestrzennych geometrycznych utworów z wolnej ręki według prawideł perspektywy z modeli druczianych i drewnianych.

III. Klasa.

Gospodarz: *Piotr Rzepiński.*

- Religia 2 godz. tyg. — Historia biblijna nowego zakonu.
- Język łaciński 6 godz. tyg. — Z gramatyki: składnia zgody i rządu, nauka o prepozycjach, czasach i trybach aż do coniunc. w zdaniach pobocznych; tłumaczenie ustępów polskich na język polski. — Z Corneliusa Neposa czytano żywoty: Mileyadesa, Temistoklesa, Pelopidasa, Cymona, Arystydesa i Hannibala. Miesięcznie 2 kompozycye, a co 3 tygodnie 1 wyprac. domowe.
- Język grecki 5 godz. tyg. — Odmiana imion i czasowników aż do źródłosłowu perfecti; ćwiczenia z języka greckiego na polski i odwrotnie. Od 15 listopada co miesiąc 1 zadanie domowe i 1 szkolne.
- Język polski 3 godz. tyg. — Z gramatyki: nieodmienne części mowy, nauka o zdaniu pojedynczém, składnia zgody i rządu, pisownia. Czytanie Wypisów, opowiadanie, uczenie się na pamięć, deklamacya. Co 14 dni zadanie domowe lub szkolne.
- Język ruski 2 godziny tyg. — Materiał naukowy taki sam, jak w języku polskim.
- Język niemiecki 4 godz. tyg. — Z gramatyki: składnia zgody

i rządu, powtarzanie partyj przerobionych w kl. I i II. Czytanie, tłumaczenie, uczenie się na pamięć, konwersacya. Zadania piśmienne trzy miesięcznie, naprzemian domowe lub szkolne.

Historya 1 godz. tyg. Dzieje średniowieczne. — **Geografia** 2 godz. tyg. — Szczegółowa geografia Europy Środkowej, wschodniej i północnej z wyłączeniem monarchii Austryacko-Węgierskiej; geografia Ameryki i Australii.

Matematyka 3 godz. tyg. — **Z arytmetyki:** skrócone działania na ułamkach dziesiętnych przybliżonych; cztery działania na liczbach całkowitych i ułamkach algebraicznych. Wynoszenie do 2. i 3. potęgi, wyznaczenie 2 i 3. pierwiastka. Zastosowanie skróconego dzielenia przy wyznaczeniu pierwiastka. Kombinacye. — **Z geometryi:** Wymiar długości i powierzchni, ważniejsze przemiany i podział figur. Twierdzenie Pitagorasa i jego liczne zastosowania. Najważniejsze wypadki podobieństwa figur geometrycznych. Konstrukcyja i opisanie elipsy, paraboli i hiperboli. — Wypracowania jak w kl. I.

Przyrodnicze nauki 2 godz. tyg. — W I. półr. mineralogya, w II. półr. fizyka; nauka o własnościach ciał i o ciepłe, chemia nieorganiczna i organiczna szczegółowo.

Rysunki wolnорęczne 4 godz. tyg. — Ćwiczenia w rysowaniu ornamentów płaskich według rysunku nauczyciela na tablicy i wzorów kolorowych i niekolorowych z szczególnem uwzględnieniem wzorów greckich i rzymskich; marka o stylu ornamentów i dalsze ćwiczenia w perspektywie.

IV. Klasa.

Gospodarz: *Włodzimierz Pastwowski.*

Religia 2 godziny tyg. — Nauka liturgii.

Język łaciński 6 godz. tyg. — **Z gramatyki:** powtórzenie nauki o czasach i trybach i dalszy ciąg i o imionach czasownikowych. Prozozya, o hexametrze i distychu. Ćwiczenia w tłumaczeniu z języka polskiego na łaciński. Czytano z *Comment. Caesaris de bello Gall. lb. I., II., IV.* *Ovidius: Metamph. Quatuor aetates describuntur* i *Trist. hb: IV. el. 10*. Zadania piśmienne miesięczne 2 kompozycyie, a 1 domowe zadanie co 3 tygodnie.

Język grecki 4 godz. tyg. — Źródłosłów perfecti i aor. pass. czasowników na *ο*, verba na *ω* i formy nieprawidłowe. Tłumaczenie z języka greckiego na polski i odwrotnie. Zadania piśmienne 2 miesięcznie naprzemian dom. i szkol.

Język polski 3 godz. tyg. — **Z gramatyki:** O czasach, trybach, bezokoliczniku; dokładna nauka o złączu złożoném, o szyku, pisownia i interpunkcyja szczegółowo, o wierszowaniu; prakty-

cznie ważniejsze zasady stylistyki, główne rodzaje stylu. Czytanie ustępów z Wypisów, opowiadanie, uczenie się na pamięć, deklamacja. Zadania piśmienne jak w kl. III.

Język ruski 2 godz. tyg. — Materiał naukowy taki, jak w języku polskim.

Język niemiecki 4 godz. tyg. — Z gramatyki powtórzenie i uzupełnienie składni, słoworód. Czytanie, tłumaczenie, konwersacja i wygłaszanie memorowanych z Wypisów ustępów. Zadania piśmienne dwa miesięcznie (1 dom. i 1 szk.)

Historia i geografia 4 godz. tyg. — W I. półr. historia nowożytna z szczególnem uwzględnieniem monarchii Austr. Węg.; w II półroczu szczegółowa geografia monarchii Austro-Węgierskiej.

Matematyka 3 godz. tyg. — Z arytmetyki: Reguła trzech złożona, rachunek składanego procentu, rachunek spółki, łańcuchowy i mieszany, równania 1 stopnia o jednej i o kilku niewiadomych. Z geometrii: stereometria. Zadania piśmienne jak w kl. III.

Fizyka 3 godz. tyg. — Mechanika, Magnetyzm, Elektryczność, Akustyka, Optyka i ciepło promieniste.

Rysunki wolnорęczne 4 godz. tyg. — Rysowanie ornamentów plastycznych i trudniejszych wzorów ornamentalnych, rysowanie członków architektonicznych z modeli, ćwiczenia w rysowaniu z pamięci i dalszy ciąg perspektywy.

V. Klasa.

Gospodarz: *Sebastyan Polak.*

Religia 2 godz. tyg. — Dogmatyka ogólna.

Język łaciński 6 godz. tyg. — Z gramatyki: powtórzenie i uzupełnienie składni zgody i rządu, o czasach i trybach do §. 237, tłumaczenie ustępów polskich na język łaciński. Czytano Lwiusza ks. I. 1—46. i XXI. Owid. *Metamorph.* I, 163—610 *Fasti*: II. 83—118; 195—242. II. 475—532. *Trist.* I. 3. V. 2; Miesięcznie wypracowanie domowe i szkolne.

Język grecki 5 godz. tyg. — Z gramatyki: składnia aż do zamka; tłumaczenie odpowiednich ustępów z jęz. polskiego na język grecki. Z *Chrestomatyi Xenofonta* czytano: *Anabas*, I, 1. 2. §. 1—5 I. 4, §. 11—19 I, 5. §. 1—17 I, 6, 7 III, 1. Homera *Iliady* ks. I. Co miesiąc jedno zadanie.

Język polski 3 godz. tyg. Etymologia, czytanie celniejszych ustępów z staropolskich pomników w połączeniu z uwagami gramatycznymi: a z literatury XVI. wieku do Kromera. Lektura: Wiesław, Brodzińskiego i Stare wrota, Syrokomli. Co miesiąc jedno zadanie.

- Język ruski** 2 godz. tyg. — Czytano i objaśniono pomniki cerkiewno-słowiańskie X., XI. i XII. w., z Chrestomatyi Ogonowskiego a mianowicie: Договори съ Греками, Проповиди митрополита Иларіона, Правда руска; ustępy z kroniki Nestora Лѣтописецъ Кіевска: Мономаха Поученіе дідемъ. Obok lektury uczono form starosławiańskich i składni tego języka. Co miesiąc jedno zadanie.
- Język niemiecki** 4 godz. tyg. — Czytanie ustępów z wypisów niemieckich z stosownem objaśnieniem gramatycznem, stylistycznem i estetycznem; opowiadanie; wygłaszanie celniejszych ustępów memorowanych. Co 2 tyg. zadanie domowe lub szkolne.
- Historya i geografia** 3 godz. tyg. — Dzieje starożytne aż do zdobycia Italii przez Rzymian, z poglądem na religią, sztukę i literaturę; odpowiednie działy z geografii.
- Matematyka** 4 godz. tyg. — Z algebry: cztery działania liczbami algebraicznymi, system liczbowy, podzielność liczb, ułamki proste i dziesiętne, liczby ujemne, proporcye. Zrównania 1. stopnia z jedną i z kilku niewiadomymi. Z geometryi: planimetrya. Co miesiąc zadanie szkolne, liczne ćwiczenia domowe.
- Historya naturalna** 2 godz. tyg. — W I. półr. mineralogia w połączeniu z geognozą; w II. półroczu botanika systematyczna w połączeniu z paleontologią i geografją roślin.

VI. Klasa.

Gospodarz: *Ignacy Horszowski.*

- Religia** 2 godz. tyg. — Dogmatyka szczegółowa.
- Język łaciński** 6 godz. tyg. — Z gramatyki: dalszy ciąg składni aż do supinum; tłumaczenie ustępów polskich na język łaciński. Czytano Sallustii Catilina; Vergilii Aeneid, lib. I., III; Ecl. I. i V; Georg. II., 136—176. II. 458—540; wygłaszanie na pamięć celniejszych ustępów czytanych; Cicer. oratio I. in Catilinam. Zadania piśmienne jak w kl. V.
- Język grecki** 5 godz. tyg. — Z gramatyki: nauka składni aż do infinitywu; tłumaczenie ustępów polskich na język grecki. Czytano Xenoph. Memor. I, 1. 1—20 I, 2, 1—18 I. 2, 49—55 I, 2, 62—64. z Homera Iliady ks. XVI., XVIII., XX, XXII; Herodot. lib. V. Wypracowania piśmienne jak w kl. V.
- Język polski** 3 godz. tyg. — Czytanie celniejszych ustępów z autorów złotego wieku literatury polskiej i okresu panegiryczno-makaronicznego z uwzględnieniem biografii autorów. Lekt. pryw. Kazania sejmowe P. Skargi. Zadania piśmienne jak w kl. V.
- Język ruski** 2 godz. tyg. — Czytano i objaśniano podług czyt. Ogonowskiego pamiętniki XIII., XIV., XV., XVI., XVII., XVIII. w Слово о полку Игоревѣ. Pieśni ludowe podług czyt. Barwińskiego cz. I. — Zadania jak w kl. V.

- Język niemiecki** 5 godz. tyg. — Czytanie, objaśnianie i wygłaszanie ustępów z Wypisów Harwota tomu I, do Lessinga włącznie. Zadanie piśmienne jak w kl. V.
- Historya i geografia** 3 godz. tyg. — Dzieje Rzymian od zdobycia Italii i dzieje średniowieczne z ustawicznóm uwzględnieniem geografii odnośnych krajów.
- Matematyka** 3 godz. tyg. — Z algebry: o potęgach, pierwiastkach i logarytmach. Zrównania 2. stopnia o jednej niewiadomj i ich zastosowanie do geometryi: stereometrya i trygonometrya prostokreślna. Zadania piśmienne jak w kl. V.
- Historya naturalna** 2 godz. tyg. — Zoologia systematyczna w połączeniu z paleontologią i geograf. rozszerzenie zwierząt.

VII. Klasa

Gospodarz: *Zygmunt Kunstmann.*

- Religia** 2 godz. tyg. — Etyka katolicka.
- Język łaciński** 5 godz. tyg. — Z gramatyki: Właściwości języka łacińskiego w połączeniu z ćwiczeniami gramatyczno-stylistycznymi. Lektura: Vergilij Aeneid. ks. VIII.; Ciceronis actionis II. in Verr. lib. IV; Cic. oratio pro Archia poeta; Laelius. Wypracowanie piśmienne jak w kl. V.
- Język grecki** 4 godz. tyg. — Z gramatyki: infinitivus, participium, atrakcyja, przeczenia, zdania pytajne; tłumaczenie odpowiednich ustępów z języka polskiego na język grecki. Lektura: Demostenesa mowy Olintyjskie I, II, III, Homeri Odys. VI, VII, XII, XVI. Zadania piśmienne jak w kl. V.
- Język polski** 3 godz. tyg. — Czytanie cenniejszych ustępów z autorów XVIII. i XIX. wieku w połączeniu z historyczno-literackimi i estetycznymi uwagami. Rozpoczęto okres romantyczny. Czytano i objaśniono. Lektura pryw: Barbara Radziwiłłówna, A. Felińskiego i Krasieckiego Wojna Chocińska. Zadania piśmienne jak w kl. V.
- Język ruski** 2 godz. tyg. — Czytano i objaśniono ustępy z autorów: Kotlarewskiego, Kwitki, Artymowskiego, Szaszkowicza, Wagilewicza, Kostomarowa, Metlińskiego, Mogińskiego, Ustyjanowicza, Szewceńka i Guszalewicza, podług Czytanki Barwińskiego t. II. Zadania jak w kl. V.
- Język niemiecki** 4 godz. tyg. — Czytanie i objaśnianie Lessinga Minna von Barnhelm, Emilia Galotti, Laokoon i Hamburg. Dramaturgie, z tomu II. Ballady Göthego i idylę epiczną „Hermann und Dorothea“. Zadania piśmienne co 3 tyg.
- Historya i geografia** 3 godz. tyg. — Historya nowożytna z uwzględnieniem geografii Ameryki.
- Matematyka** 3 godz. tyg. — Z arytmetyki: zrównania kwa-

dratowe o dwóch niewiadomych i zrównania wyższych stopni, które się dają sprowadzić do kwadratowych. O szeregach; rachunek procentu składanego i rent; ułamki ciągłe; zrównania diofantyczne 1, stopnia, nauka o kombinacjach z zastosowaniem: wzór Newtona.

Geometrya: Ćwiczenia w rozwiązaniu trygonometrycznych zadań i geometrya analityczna w płaszczyźnie. Wypracowania jak w kl. I.

Fizyka 3 godz. tyg. — Mechanika, nauka o ciepło, chemia.

Logika 2 godz. tyg. — Logika formalna.

VIII. Klasa.

Gospodarz: *dr. Tomasz Gawenda.*

Religia 2 godz. tyg. — Historia Kościoła.

Język łaciński 5 godz. tyg. — Ćwiczenia gramatyczno-stylistyczne. Czytano z Horacego *Carmin* I. 1, 2, 3, 12, 7, 22, 31, 34, 35, 21. II. 2, 3, 7, 10, 13, 17, 20; III. 3, 4, 29; IV. 1, 3, 8, 6, 9, 12. *Epod* 7, 2, *Sat.* I. 1, 9; *Epist.* 1, 1, 2, *Carmen sec.* II. 6. *Tacit.* *Germania* 1—27; *Tacit.* *Annal.* 1, II. Zadania piśmienne jak w kl. V.

Język grecki 5 godz. tyg. — Z gramatyki: Partykuly. Czytano Sofoklesa tragedya: *Król Edyp*. Platona: *Apologia* i *Kryton*. Wypracowania piśmienne jak w kl. V.

Język polski 3 godz. tyg. — Czytano: cenniejszych ustępów z autorów XIX. wieku w połączeniu z estetycznymi i historyczno-literackimi uwagami. W całości zaś Mickiewicza: *Sonet* krymskie, *Pan Tadeusz*, *Konrad Wallenrod*, *Grażyna*. Lektura przyw.: *Śluby panieńskie*, A. Fredry, *Słowackiego*, *Marya Stuart*. Zadania piśmienne jak w kl. V.

Język ruski 3 godz. tyg. — Czytano i objaśniono ustępy z autorów: *Hlibowa*, *Storożenki* *Didyckiego*, *M. Woweżka*, *Koniskiego* i *Kulisza* *poezye* i *rozprawy*, *Naumowicza*, *Ilnickiego*, *Szaraniewicza*, *Ogonowskiego*, *Zharskiego*, *Fedkowicza* i *Worobkiewicza* *podług* *czyt.* *Barwińskiego* *cz.* III. Zadania piśmienne jak w kl. V.

Język niemiecki 4 godz. tyg. — Czytano i objaśniano estetycznie według tomu 2. *wypisów* *Harwota*: *Göthego* *Götz von Berlichingen*, *Egmont*, *Iphigenie auf Tauris*, *Tasso* i *Wahrheit und Dichtung*; z *Schillera* „*Brant von Messina*“ *Prócz* tego przeprowadzono analityczno-estetyczny rozbiór wszelkich rodzajów *poezyi* tak *lyrycznej*, jakoteż *opisowej* i *dramatycznej*. Wypracowania piśmienne jak w kl. V.

Historia i geografia 3 godz. tyg. — Historia i statystyka monarchii *Austryacko-Węgierskiej*; powtórzenie *główniejszych* *partyj* z *hist. grece* i *rzym.*

- Matematyka 2 godz. tyg. — Powtórzenie, uporządkowanie i zastosowanie na przykładach całego materiału naukowego. Co miesiąc zadanie szkolne.
- Fizyka 3 godz. tyg. — Elektryczność, magnetyzm, falowanie, akustyka i optyka do interferencji; główne zasady astronomii.
- Psychologia 2 godz. tyg. — Psychologia empiryczna.

C. Przedmioty nauki nadobowiązkowej przy końcu 2. półrocza r. s. 1889.

- Język francuski w 3 oddziałach po 2 godziny tyg. W I. oddziale uczono wymawiania wyrazów, dalej form prawidłowych, imion i czasowników. Na każdą lekcję zadania domowe, co miesiąc dwa extemporalia. Na naukę uczęszczało przy końcu 1. półrocza 29 uczniów. — W II. oddziale uczono nieforemności wszystkich części mowy, znaczenia i używania czasów i trybu łącznego, jakoteż galicyzmów. Zadania jak w I. oddziale. Na naukę uczęszczało 7 uczniów. W III. oddziale uczono składni rzędu, użycia trybu bezokolicznego i imiesłowów; prowadzono konwersacyę na podstawie lektury: Charles XII. Zadania jak w I. oddziale. Na naukę uczęszczało 3 uczniów — razem we wszystkich trzech oddziałach 39 uczniów. Używano w I. oddziale gramatyki Ciechomskiego; w II. gramatyki Świtkowskiego, wypisów Amborskiego. — Remuneracya nauczyciela wynosiła 220 zł. rocznie.
- Historya krajowa w 4 oddziałach dla uczniów III., IV., VI., VII. kl. po jednej godzinie tygodniowo. Mianowicie uczono w III. kl. sposobem biograficznym od najdawniejszych zabytków historycznych aż do r. 1492 na naukę uczęszczało 49 uczniów. W IV. klasie tak samo od r. 1495 do r. 1815; na naukę uczęszczało 41 uczniów. W VI. kl. uczono na podstawie chronologii systematycznego rozwoju dziejów krajowych od początków historycznych od r. 1492 z uwzględnieniem równoczesnych stosunków państw sąsiednich; na naukę uczęszczało 23 ucz. W VII. kl. tak samo od r. 1492 do 1815 na naukę uczęszczało 18 uczniów — razem we wszystkich oddziałach 131 uczniów: Remuneracya nauczycieli wynosiła 180 zł. aw. rocznie.
- Rysunki geometryczne przez 3 godz. tyg. w 2 oddziałach. Uczniowie II. klasy należeli do oddziału I. i przerabiali zadania wykreślne, polegające na nauce o przemianie i dzieleniu figur prostokreślnych, o kole, sieciach bryłowych i liniach ślimakowych. — Uczniowie klasy III., IV., V. i VI. należeli do oddziału II. i rysowali łuki architektoniczne, profile gzymsów greckich i gotyckich, konstruowały okna gotyckich, trudniejsze

ornamenta geometryczne nawodzone kolorami. Zdolniejsi wykonywali cieniowane rysunki rzutowe już to z modeli drewnianych i gipsowych, już to z dobranych stóśownie wzorów. — Na naukę uczęszczało 48 uczniów. — Renumerya nauczyciela wynosiła rocznie 120 zł. w. a.

Kaligrafia w 2 oddziałach przez 2 godz. tyg. — Na naukę uczęszczało 62 uczniów. — Remuneracya roczna nauczyciela wynosiła 84 zł. w. a.

Gimnastyka w 6 oddziałach przez 6 godz. tyg. — Na naukę uczęszczało 103 uczniów. — Remuneracya roczna nauczyciela wynosiła 200 zł. w. a.

Spiew w 3 oddziałach, a 4 godz. tyg. — Na naukę uczęszczało 86 uczniów. — Remuneracya roczna wynosiła 120 zł. w. a.

D. Wykaz książek

w tutejszem gimnazyum w roku szkolnym 1889 używanych.

Religia. W I. klasie Katechizm Schustera tłómaczony dla uczniów obrz. łac. przez ks. Zielińskiego; dla uczniów obrz. gr. kat. Chrystyjańsko-katołyckij katechizm przez ks. Torońskiego. W II. klasie: Dzieje starego zakonu ks. Dąbrowskiego, i *Исторія біблі ст. зав.* ks. Torońskiego ч. I. W III. klasie: Dzieje nowego zakonu ks. Dąbrowskiego i *Исторія біблійна нов. зав. написавъ Б. П. ч. II.* W IV. klasie: Liturgika ks. Władysława Jachimowskiego i *Литургика* ks. Torońskiego. W V. Klasie: *Introdukeya do pisma św.* ks. Władysława Jachimowskiego i *Учебникъ кат. религии послѣ А. Ваплера написавъ Пелешъ.* W VI. klasie: *Nauka wiary w szczegółości,* ks. Władysława Jachimowskiego i *Вѣроученіе частное Пелеша.* W VIII. klasie: *Etyka katolicka* ks. Soleckiego i *Учебникъ христ. катол. этики — послѣ Др. Ваплера переложивъ В. Шюрко.* W VIII. klasie: *Historya kościelna* ks. Władysława Jachimowskiego i *Исторія церковная Ваплера* w opracowaniu ruskiem przez Stefanowicza.

Język łaciński. A) Gramatyka w I. — VIII. kl. dr. Z Samolewicza. B) *Ćwiczenia:* w I. i II. kl. dr. Z Samolewicza, w III kl. Próchnickiego w IV. kl. Jerzykowskiego część II. wyd. 2 w V. i VI. Trzaskowskiego część I. wyd. 2. w VII. i VIII Próchnickiego, C) *Autorowie:* w kl. III. *Żywoty Corn. Neposa* wyd. Jerzykowskiego; kl. IV. *Caesar de bello Gallico* wyd. Prammera; w V. kl. *Livius* wyd. Zingerlego i *Ovidius* wyd. Sedlmayera; w VI. kl. *Sallustius* wyd. Linkera i *Vergilius* wyd. Hoffmanna lub Eichlera; w VII. kl. *Vergilius* wyd. Hoffmanna lub Eichlera i *Cicero* wyd. Tempskyego lub Weidmanna; w VIII. kl. *Horatius* wyd. Grysara i *Tacitus* wyd. Jahna lub Müllera.

- Język grecki.** A) Gramatyka we wszystkich klasach Curtiusa w tłumaczeniu Samolewicza i Sternala wyd. 3. Cwiczenia Scheukla oprac. przez Z. Samolewicza wyd. 4. B) Autorowie: w V. kl. Chrestomatyja z Xenofonta Schenela, tom. Borzomskiego lub Fiderera, Homera Iliada wyd. Hocheggera; w VI. kl. Homera Iliada wyd. Hocheggera; Herodota wyd. Wilhelmua; w VII. kl. Demostenes wyd. Paulęgo lub Wolkego w VIII. kl. Sofokles wyd. Teubnera lub Schuberta, Plato wyd. Jahnua lub Krala.
- Język polski.** A) Gramatyka w całym gimnazyum A. Małeckiego wyd. 6. B) Wypisy w I. klasie tom I. wyd. 4. w II. kl. tom II. wydanie 4. w III. kl. tom III. wyd. 4. w IV. kl. tom IV. wyd. 2. w V. i VI. kl. Wypisy Mecherzyńskiego t. I., w VII. i VIII. kl. Wypisy Mecherzyńskiego t. II.
- Język ruski.** A) Gramatyka Osadey wyd. 2. w całym gimnazyum; B) Wypisy: w I. i II. kl. Romanczuka, Czytanka część I. i II. wydanie 2. w III. i IV. Czytanka Partyckiego, w V. Chrestomatyja Ogonowskiego; w VI. kl. Czytanka Barwińskiego tom I. w VII. kl. Czytanka Barwińskiego tom II., w VIII. kl. Czytanka Barwińskiego tom III.
- Język niemiecki.** A) Gramatyka w kl. I. II. i III. dr. J. Molina wyd. 2. w IV. Schöbera-Röbena przerobiona przez dr. Germana część II. wyd. 4; B) Wypisy w I. i II. dr. J. Molina wyd. 2. w kl. III. Hamerskiego część I.; w kl. IV. Hamerskiego część II.; w kl. V. Hamerskiego; w kl. VI. Harwota tom I. wyd. 2. w kl. VII i VIII Harwota dla wyższego gimnazyum tom II.
- Geografia i Historia.** W I. kl. geografia Beneniego i Tatomira wyd. 3.; w II. kl. geografia Baranowskiego i Dziędzickiego wyd. 3.; historia powszechna Weltera w przekładzie Sawczyńskiego część I. wyd. 4; w III. kl. geografia jak w kl. II. historia Weltera Sawczyńskiego część III. wyd. 4.; Weltera-Sawczyńskiego Dzieje nowożytne. wyd. 4 Statystyka monarchii austr. węg. przez Dra Iz. Szarandiewicza; wyd. 3; w V—VII kl. historia Guadalego przekł. Markiewicza; w VIII. kl. Tomka Dzieje monarchii Austriacko-Węgierskiej, w przekładzie Markiewicza; Statystyka Dra. Iz. Szarandiewicza. Atlas Kozena we wszystkich klasach. Kieperta lub Putzgera w II. i V. klasie.
- Matematyka.** W I.—IV. kl. Arytmetyka dr. Wł. Zajęczkowskiego, w I. II. geometryja Mocnika w przekładzie G. Maryniaka część I. wyd. 5; w III. kl.; IV. geometryja Mocnika w przekładzie G. Maryniaka, część II. wyd. 2; w całym wyższém gimnazyum algebra i geometryja Mocnika w przekładzie Stanceckiego; logarytmy Wierzbickiego.
- Historya naturalna** W I. i II. kl. Zoologia Nowickiego w II. kl. botanika Rostafińskiego, w III. mineralogia Tomnickiego,

w V. kl. botanika Rostafińskiego; mineralogia Łomnickiego;
 w VI. kl. zoologia dla klas wyższych dr. Nowickiego.
 Fizyka. W III., IV., VII. i VIII. kl. Soleckiego. Chemia Freunda.
 Propedeutyka filozofii W VII. kl. Logika Dr. Kremera;
 w VIII. klasie psychologia Dra Cüßgera w przekładzie Saw-
 czyńskiego.

E Tematy do wypracowań piśmiennych.

a) w języku polskim.

W V. klasie.

1. Opisać ogród w czterech porach roku. (dom.) 2. Powody do wojny między
 Cyrusem Młodszym a Artaxerxesem (według Xenofonta) (szk.) 3. Jabłoni (opis
 dom.) 4. Dla czego Krzysztof Szeliga został zdrajca? (Na podstawie poematu
 L. Kondratowicza: „Stare wrota“) (szk.) 5. Jakie braki chciał Solon usunąć za
 pomocą swej ustawy? (dom.) 6. Sól, jej rodzaje, sposoby wydobywania i pożytek.
 (dom.) 7. Śmierć Cyrusa Młodszego (według Xenofonta) (szk.) 8. Węgiel kamienny
 i jego użyteczność. (dom.) 9. W jaki sposób został Xenofon strategiem? (szk.)
 10. Treść dramatu J. Kochanowskiego: Odprawa posłów greckich. (dom.) 11. Jaki
 był powód sporu Achillesa z Agamemnonem? (na podstawie ks. I. Iliady) (szk.)

W VI. klasie.

1. O ile uczeń podobny do siewcy? (dom.) 2. Jakich przymiotów wymaga
 Łukasz Górnicki od dworzanina? (szk.) 3. Jakie są rodzaje dróg i jakie ich zna-
 czenie? (dom.) 4. Kto i w jaki sposób zmusił Katylinę do wypowiedzenia słów:
 quoniam quidem circumventus ab inimicis praeceps agor, incendium meum mina
 restinguam. (szk.) 5. Co było powodem upadku Polski za Mieszka II.? (dom.)
 6. Pismo i jego znaczenie. (dom.) 7. Treść, tok myśli i dążność mowy Katona
 w Sallustiusza książce: Sprzysiężenie Katyliny. (szk.) 8. Jakie korzyści przynosi
 ład i porządek? (dom.) 9. Historyczna podstawa wiersza Kochanowskiego: Bere-
 stecka potrzeba. (szk.) 10. Kto jest bogatszy: czy człowiek bez majątku a pra-
 cowity, oszczędny i rządny; czy też majątny, a leniwy, rozrzutny i niedbały?
 (dom.) 11. Na wyjątku z dzieła: Orator polonus, umieszczonym w Meecherzyń-
 skiego Przykładach i Wzorach t. I. str. 369, wyd. 2. wykazać, jakie były zna-
 miona wymowy w okresie makaroniczno-panegirycznym. (szk.)

W VII. klasie.

1. Objaśnić przysłowie. „przez pasły wilk nie utyje.“ (dom.) 2. Tok myśli
 i dążność wiersza Andrzeja Morsztyna p. t. Żywot wiejski. (szk.) 3. Objaśnić i
 uzasadnić przysłowie: Dopóty dzban wodę nosi, aż się ucho urwie. (dom.) 4. Jak
 charakteryzuje Naruszewicz czytającą publiczność w satyrze: „Chudy literat“?

(dom.) 5. Jakich ograniczeń i wskutek jakich okoliczności doznała władza królewska w Polsce do r. 1504. (dom.) 6. Jaka prawda mieści się w zdaniu: „Czas to złoto“. (dom.) 7. Charakter podkomorzego w komedyi Niemcewicza: Powrót posła. (szk.) 8. Jakie następstwa wynikły dla Polski z usadowienia się Tatarów w Europie? (dom.) 9. Wskazać przydomki Odysseusa w ks. VII i XII Odyssei i wykazać, o ile takowe są uzasadnione? (szk.) 10. O ile to prawda, że pieniądze zabijają więcej dusz, niż ciał żelazo. (dom.) 11. Treść Wiesława K. Brodzińskiego. (szk.)

W VIII. klasie.

1. Objaśnić dwuwiersz Hezyoda: *εἶξεν γὰρ σιμωὸν ἐπὶ σιμωῶν κατὰθεῖο καὶ θανάτῳ τοῦτ' ἔρδοις, τὰρχαρον μύγα καὶ τόγυε νοστο.* (dom.) 2. Charakterystyka Wiesława w sielance K. Brodzińskiego (szk.) 3. Główne postacie w Grażynie A Mickiewicza. (dom.) 4. Treść Konrada Wallenroda. (szk.) 5. W jaki sposób przekonuje Sokrates sędziów w Apologii, że nie na karę zasłużył, ale na nagrodę. (dom.) 6. Wojny perskie i znaczenie ich dla Greków. (dom.) 7. Marya w poemacie A. Malezewskiego (charakterystyka) (szk.) 8. Powody i następstwa zjazdu wiedeńskiego w r. 1515. (dom.) 9. Porównać treny J. Kochanowskiego z Ojcem Zadźmionych J. Słowackiego. (szk.)

b) w języku ruskim

W V. klasie.

1. Посвященіе пріятеля на селѣ (оповѣдане получене съ описомъ). 2. Перевести зъ перваго договору съ Греками (уступъ 5). 3. Якіи обстоятелства сприяли Финикійцамъ до розвою ихъ гандлю и промыслу? 4. Значене и важность памятника XI. вѣка „Правда руска“ (szk.) 5. Описание занятій селянина въ зимѣ. 6. Рѣздвийнй свята на селѣ (опись.) 7. Цѣль и содержанье поученія Володомира Мономаха къ дѣтямъ (szk.) 8. Послѣдствія военъ перекныхъ для Атевъ. 9. Якъ опише Данило Поломникъ грѣбъ Господній въ Ерусалимѣ (szk.) 10. Лѣтний вечеръ на селѣ а въ мѣстѣ. 11. Хрещенье Руен (пѣсія лѣтописи Нестора) (szk.)

W VI. klasie.

1. Якъ ржа желѣзо, такъ нищить лѣность силы чловѣка. 2. Содержанье и значенье памятника 13 вѣку „Моленіе Данила Заточника.“ 3. Паслѣдки выгнания королѣвъ зъ Риму 4. Якіи бувъ етапъ просвѣты на Руен ътъ половини XIII. вѣка до XV. вѣка и які були того причины? szk. 5. Добрый жнецъ не пытае чи широкій загоноць (въ застосованю до учениковъ). 6. Яке значене мали переселения народѣвъ? 7. Якъ учитъ Мелегій Смотрицкій о пожитку граматки и якъ каже учити церковного язyka? szk. 8. Колосъ полный гне сл до землѣ, а пустый до горы сторчить. 9. Борба Игоря съ Половцями послѣ Слова о Полку Игоря. szk. 10. Лѣто зъ доброй и злои стороны. 11. Пояснити пѣснь „Про козака Байду“ (szkol.)

W VII. klasie.

1. Той надъ часомъ панус — кто добре нимъ газдус. 2. Характеристика Наташки въ драмѣ Котляревскаго. 3. Причины вѣросту силы Арабѣвъ. 4. Идея драмы Квѣтки Основяненска „Щира любовь“. 5. Labor non opus, sed beneficium. 6. Якій оборотъ въ житю народѣвъ зрѣли желѣзніи дороги? 7. Провѣдна гадка въ поемѣ Голованскаго Весна и М. Шашкевича „Веснѣвка“ szk. 8. Розвѣй и значенє рыцарства въ середнѣхъ вѣкахъ 9. Въ якій способъ зъужитковавъ Шевченко повѣре народне въ Балладѣ „Тополя“ szk. 10. Значенє слѣвъ латинской пословиць „Carpe diem, quam minime crede postero.“ 11. Поэмать А. Могильницкаго „Скугъ Манявскій“ его основа и значенє

W VIII. klasie.

1. Значенє половиць: И гроши ви нашо — якъ розумъ ледащо. 2. Порѣвнати байки Греблики и Глѣбова. 3. Якій послѣдствія мало вынайдене печагией? 4. Характеръ и основніи мысли оповѣданъ Марка Вовчка. 5. Скупый два разы тратить (въ формѣ повѣтки). 6. Человѣкъ въ борѣ съ природою. 7. Судъ Запорожскій (пѣсня Чорной Рады Кульшна) szk. 8. Культурне значенє Дунаю для Австрій. 9. Якій пожитокъ приносить звыджованє чужихъ краѣвъ вышнихъ культурою (пѣсня занесокъ подорожныхъ Пльинскаго) szk.

c) w języku niemieckim.

W V. klasie.

1. Beschäftigungen des Landmannes im Sommer und im Herbst. (dom.) 2. Die Unterwelt nach der Vorstellung der Griechen (szk.) 3. Erfindungen der Phönizier und ihre Bedeutung. (dom.) 4. Bedeutung des Nils für Egypten (szk.) 5. Die Vorboten des Winters. (dom.) 6. Inhaltsangabe der Ballade v. Schiller „Der Ring des Polykrates“. (szk.) 7. Verdienste Darius des I. um das persische Reich. (dom.) 8. Bedeutung der Metalle. (szk.) 9. In welchen Gestalten tritt das Wasser auf. (szk.) 10. Der Kampf mit den Fidenaten und die Bestrafung des Mettius Fufetius. (szk.) 11. Der Winter. (dom.) 12. Der Selavenstand in Sparta und in Athen. (szk.) 13. Bedeutung der Nationalspiele bei den Griechen. Auf Grund des geschichtlichen Unterrichtes. (dom.) 14. Inhaltsangabe des Gedichtes „Arion“ (szk.) 15. Nutzen der Haustiere. (dom.) 16. Die Schlacht bei Thermopylä. (szk.) 17. Alcibiades u Lysander. Eine Parallele. (dom.) 18. Einfluss des Frühlings auf das Gemüth des Menschen. (Auf Grund der deutschen Lecture.) (szk.) 19. Das Leben im Walde. (dom.) 20. Belagerung Roms durch Porsenna. (szk.) 21. Erfindung der Buchdruckerkunst. (szk.)

W VI. klasie.

1. Warum erregt Siegfrieds Tod im Nibelungenliede unsere Aufmerksamkeit. (szk.) 2. Die Morgenstunde hat Gold im Munde. (dom.) 3. Johann der Seifensieder prosaisch nacherzählt. (szk.) 4. Eisen und Gold. (dom.) 5. Patroklos

Tod (Nach Homers Ilias B XII) (szk.) 6. Gudruns Befreiung (dom.) 7. Der Waldbruder mit dem Esel prosaisch nacherzählt. (szk.) 8. Welche Abgaben zahlt der Mensch freiwillig an die Faulheit, Eitelkeit u. Thorheit. (dom.) 9. Gedankenang. v. Cäsars Rede nach Sallustius de coniuratione Catilinae. (szk.) 10. Das Lied vom braven Manne v. Bürger in Betreff des Inhalts mit Johanns Sebuss von Goethe verglichen (dom.) 11. Vegelsang oder die drei Lehren. (szk.) 12. Die segensreichen Folgen des Akerbaues (Nach Schillers Rätsel von dem Pflüge). (dom.) 13. Hüon erzählt Cherasmin in der Grotte am Libanon die Ursache seines Kommens. (szk.) 14. Höflichkeit und Grobheit. (dom.) 15. Fleiß und Gedankenang der 5ten Beloge Vergils. (szk.) 16. Warum ist die Geographie eine angenehme, nützliche und nothwendige Scholwissenschaft? (dom.) 17. Exposition des Lessing'schen Schauspiels Minna v. Barnhelm. (szk.) 18. Des Frühlings Freuden. (dom.) 19. Exposition des Trauerspiels Emilia Galotti. (szk.) 20. Die Morgenstunde hat Gold im Munde (dom.) 21. Laokoon's Tod nach Vergil (szk.)

W VII. klasie.

1. Kriemhild und Brunhild (eine Parallele). (szk.) 2. Meine Taschenuhr. (dom.) 3. Historische Grundlage des Gedichtes v. Kochowski „Berestecka potrzeba“. (szk.) 4. Der Stolz frühstückt mit dem Ueberfluss, speist zu Mittag mit der Armut und isst des Abends mit der Schande. (dom.) 5. Kurze Inhaltsangabe der Idylle von Gessner „das hölzerne Bein“. (szk.) 6. Fleiß ist des Glückes Mutter u. dem fleissigen schenkt Gott alles. (dom.) 7. Der Kaiser u. der Abt von Bürger prosaisch nacherzählt. (szk.) 8. Gedankenang der III. olyntischen Rede. (szk.) 9. Die Schmeichelei sei grob oder fein. der ehrliche Mann ist niemals ihr Freund. (dom.) 10. Tellheim (Charakterechilderung). (szk.) 11. Schleuderei u. ihr Gegensatz (Nach Herder). (dom.) 12. Appiani u. Marinelli eine Parallele auf Grund der Lessing'schen Tragödie Emilia Galotti. (szk.) 13. Nicht der Schule lernen wir, sondern dem Leben. (Nach gegebener Disposition). (dom.) 14. Hermann mit seiner Mutter unter dem Birnbäum. Auf Grund des Schulunterrichtes. (szkolne) 15. Verplaudern ist schädlich, verschweigen ist gut. (szk.)

W VIII. klasie.

Wiens Entsatz durch Sobieski und seine geschichtliche Bedeutung. (dom.) 2. Es ist der Gang der Handlung in Goethes Götz v. Berlichingen anzugeben. (szk.) 3. Es sind die verschiedenen Erscheinungen nach ihrer Art u. ihrem Unterschiede zu ordnen und zu bestimmen. Auf Grund des psychologischen Unterrichtes. (dom.) 4. Nil mortalibus arduum. Eine Abhandlung auf Grund der horacischen Schullectüre. (dom.) 5. Schicksale des Atridenhauses bis zur Zusammenkunft des Orestes Iphigenie, (szk.) 6. Von den Temperamenten. Auf Grund des psychologischen Unterrichtes. (dom.) 7. Lebensgeschichte Konrad Wallenrod's nach dem gleichnamigen Gedichte von Mickiewicz. Auf Grund der polnischen Lectüre. (szk.)

F. Zbiory naukowe.

1. Biblioteka nauczycielska obejmuje obecnie 999 tomów, 2962 zeszytów, 112 ilustracyj, 45 map, 9 atlasów i 1 globus.

W bieżącym roku szkolnym przybyły następujące ważniejsze dzieła:

- a) przez kupno: Harwot G. Deutsches Lehr- und Lesebuch I. II. — I. Michelet, Das Insect. — A. Espinas, Die thierischen Gesellschaften, übersetzt von W. Schloesser. — E. Ciechomski, Praktyczna gramatyka języka francuskiego. — F. Hübl, Normalien-Index für die österr. Mittelschulen. — J. Romańczuk, Ruska czytanka dla I. kl. — W. Zajączkowski, Początki arytmetyki i algebry, część II. — E. Żelechowski i S. Nedilskij, Małorusko-niweckij Słowar. — G. Hoffmann, Anleitung zur Lösung planimetrischer Aufgaben. — A. Kuliczkowski, Zarys dziejów literatury polskiej. — Ch. Ziegler, Das alte Rom. — Gretschel und Bornemann, Jahrbuch der Erfindungen auf den Gebieten der Physik. — O. Brosin, P. Vergili Maronis Aeneis lib. I—IX. — W. Wisłocki, Przewodnik bibliograficzny. — I. Müller, Handbuch der klassischen Alterthumswissenschaft. 3. Bd. — Biblioteka Ossolińskich z lat 1862—1869. — Kwartalnik historyczny, rocznik II. — Pamiętnik Towarz. literac. im. A. Mickiewicza. — P. Chmielowski, Studya i szkice z dziejów literatury polskiej. — P. Chmielowski, Nasi powieściopisarze. — G. Curtius Griechische Grammatik bearbeitet von W. Hartel. — Jahrbuch des höheren Unterrichtswesens in Oesterreich, von Neubauer und Divis. — Mittheilungen der k. k. geograph. Gesellschaft. — Die österr.-ungar. Monarchie in Wort und Bild. — Zeitschrift für die österr. Gymnasien. — J. Chavanne, Physikalische Wandkarte von Afrika. — Biblioteka warszawska. — Wszechświat, tygodnik popularny.
- b) z darowzny: K. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla I. klasy — Książka pamiątkowa ku uczczeniu 300 letniego jubileuszu gimnazjum św. Anny w Krakowie. J. Leniek. — A. Egger, Deutsches Lehr- und Lesebuch für höhere Lehranstalten, I. — Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej 13 tomów. — Oesterreichische Manifeste vom J. 1709 und 1813. — Przewodnik naukowy i literacki, rocznik 16. — S. Kreiser, Rusałka. — Cletto Arrighi, Klub hultajski. — A. Theurriet, Smutne koleje — Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych.

Zawiadowcą biblioteki nauczycielskiej jest nauczyciel Karol Kubiński..

Z nadzwyczajnej subwencyi dotychczas zakupiono: Sanders, Satzbau und Wortfolge in der deutschen Sprache. — H. Bonitz, Ueber den Ursprung der Homerischen Gedichte. — A. E. Odyniec, Listy z podróży. — P. Chmielowski, Adam Mickiewicz. — Becker, Gallus oder römische Scenen aus der Zeit August's. — Göll, Chari-

kles. - Bilder altgriech. Sitte. — W. Przyborowski, Płowce, powieść hist. z XIV. wieku. — I. Czubek, Liryce greccy. — Węclewski, Eschylosa tragedye. — Węclewski, Euripidesa tragedye. — Krasiński, Listy I—III. — A. Pawiński, Źródła dziejowe. — R. v. Gottschall, Die deutsche Nationalliteratur des XIX. Jahrh. — Preller, Griech. Mythologie. — J. Kochanowski, Studya do literatury polsk. Tarnowskiego. — Kalinka, Sejm czteroletni. — K. Sittl, Geschichte der griech. Literatur. — Dr. M. Baraniecki, Własności przecięć stożkowych. — Dr. I. Sochocki, Rozwiązywanie równań liczeb. — Baraniecki, Arytmetyka. — Słowacki, Listy. — Kostomarów, Bohdan Chmielnickij. — V. v. Lang, Einleitung in die theoret. Physik. — Maxwell-Neesen, Theor. der Wärme. — Hartel-Schenkl, Zeitschr. für die österr. Gymnasien. — Brehm, Thierleben, tomów 10.

2. Biblioteka dla młodzieży obejmuje obecnie 1097 tomów, mianowicie 513 w języku polskim, 127 w języku ruskim, 457 w języku niemieckim.

W r. s. 1889 przybyły następujące:

- a) przez kupno: F. Hening, Gabor Hunyad Bérenyi. — A. Zipper, Cesarz i król Franciszek Józef I. — J. Greinert, Obrazki historyczne z życia Polaków i Polek. — J. Korzeniowski, Garbaty. — A. Wilkoński, Pisma. — L. German, Mitologia dla młodzieży. — Czterdzieści lat panowania Ces. Fr. Józefa I. — Belejewska, Wśród lodów. — Brehm, Niewiadomski, Życie i obyczaje zwierząt. — Jadwiga Teresa, Obrazki dziejowe dla młodzieży. — Odyniec, Wspomnienia z przeszłości. — K. Kraszewski, Od szkolnej ławy. — H. Oertel, Rudolf von Habsburg. — O. Willmann, Lesebuch aus Homer's Odysee. — J. Spyri, Heimatlos. — Hebel's Ausgewählte Erzählungen des Hansfreunds, von K. Stöber. — Niclas Graf von Zrinyi, von Franz Weller. — Unser Kaiser Franz Josef I. Festschrift zum vierzigjähr. Regierungsjubiläum. — Rodyna Buchholciw, czerez Julia Stindoho. — I. Onyszkiwycz, Ruska biblioteka t. 3. — Wyna i kara, powieść F. M. Dostojewskoho, perewiw Podoliński. — Poezyi Josyfa Fed'kowicza, część I.
- b) z darowizny: Sigismund Rüstig, von O. Berger. — I. Krasiecki, Bajki i przypowieści. — H. Kleist, Prinz Friedrich von Homburg. — I. B. Molière, der Geizige, übers. von A. Mager. — Goethe, Reinecke Fuchs, mit Anmerkungen von K. Reissenberger. — Przygody Guliwera, część druga.

W ciągu roku szkolnego 1889. przeczytało 204 uczniów książek polskich i ruskich 1526, a 123 uczniów 783 książek niem.

3. Księgozbiór dla ubogich uczniów obejmuje obecnie 820 książek szkolnych, używanych w tutejszém gimnazjum, oprócz wielu, które już wyszły z użytku szkolnego. Powiększył się zatem ten księgozbiór w roku szkolnym 1889 o 56 książek; mianowicie kupiono 32 książek, otrzymano w darze 24.

Zawiadawcą tego księgozbioru był pr. S. Polak.

4. Gabinet fizykalny posiada obecnie 356 przyrządów, 62 przyborów do chemii i 39 narzędzi. — W tym roku zakupiono: Rheostat Siemens, Amperemetr, Voltametr, maszynę Verry, sito Vestalki i model sikawki ogniowej.

Zawiadowcą tego gabinetu był prof. A. Pazdrowski.

5. Gabinet historii naturalnej posiada obecnie, po usunięciu zniszczonych okazów, 1147 okazów zoologicznych, 849 mineralogicznych, 387 botanicznych, 124 modeli krystalograficznych i 231 ilustracyj.

W tym roku zakupiono: 9 okazów zoologicznych, do botaniki zaś 2 modele z papierowej masy i 1 preparat mikroskopiczny.

Zawiadowcą tego gabinetu był naucz. L. Sykutowski.

6. Do nauki rysunków posiada zakład obecnie 1246 wzorów, 36 wzorów ściennych, 152 modeli, 11 przyrządów, 64 przyborów, 23 książek i 85 zeszytów.

W tym roku zakupiono: Steigla wzory ścienne, seryą, 1 i 2, 3 serye modeli z papierowej masy; Fiałkowskiego kurs rysunków geometr. (Zeichnende Geometrie) i kurs rysunku sytuacyjnego (Elemente des Situationszeichnens) i żelazne trzymadło.

Zawiadowcą tych zbiorów był prof. A. Stefanowicz.

G. Fundusze

na zakupienie zbiorów naukowych.

a) Datki 318 uczniów na zbiory naukowe	318 złr. — ct.
b) Taxy wstępne od 75 uczniów	157 „ 50 „
c) Taxy za duplikaty świadectw szkolnych	12 „ -- „

razem: 487 złr. 50 ct.

d) Prócz tego udzieliło Wys. Minist. W. i O. reskryptem z d. 9 marca 1889. l. 6369 na prośby gro. na nauczycielskiego, celem uzupełnienia zbiorów biblioteki, nadzwyczajnej subwencyi w kwocie 300 złr.

H. Fundusze

na wsparcie ubogich uczniów.

1. Z fundacyi ś. p. Rozalii Jachniewiczówny, wynoszącej w nominalnej wartości kwotę 400 złr. m. k., a przeznaczonęj na zakupno książek szkolnych dla biednych uczniów, użyto odsetek na zakupno i oprawę 22 książek szkolnych.

2. Na wsparcie ubogich uczniów bez różnicy wyznania religijnego wpłynęły na ręce dyrekeji w r. sz. 1889 następujące datki:

Od WP. Polańskiego Teodozego	10 złr.
" " Lindeubauma Maurycego	10 "
" " Samuelego Mendla	10 "
" " Kreisberga Józefa	2 "
" " ks. Drażka Andrzeja	2 "
" " Biesiadzkiego, Pazdrowskiego, Ho- szowskiego, Matwija, Pasławskiego, Stefano- wicza, Polaka, Pady, Grünberga	6 złr. 50 ct.
Zostało z r. s. 1888	2 " 50 "

Wpłynęło razem: 43 złr. — ct.

Z tej kwoty użyto 33 złr. na uzupełnienie opłaty szkolnej dla 12 uczniów; na rok następujący pozostaje 10 złr. a. w.

Wszystkim wyżej wymienionym Dobrodziejom składa dyrekeja w imieniu ubogiej młodzieży szkolnej najszczerze podziękowanie.

3. Z datków, wręczanych do puszek przez Profesorów i uczniów po exhortach i po lekcjach religii mojżeszowej wpłynęło:

w I. półr. r. s. 188 ^{8/9}	13 złr. 49 ^{1/2} ct. a. w.
w II. " " "	14 " 46 ^{1/2} " "
razem:	27 złr. 96 ct. a. w.

Mianowicie wpłynęło w r. s. 188^{8/9}:

a) z exhort polskich	16 złr. 31 ^{1/2} ct. a. w.
b) z " ruskich	7 " 98 " "
c) z lekcji religii mojżeszowej	3 " 66 ^{1/2} " "
razem:	27 złr. 96 ct. a. w.

Z r. s. 1888 zostało 1 złr. 19^{1/2} ct. a. w.

Było więc razem: 29 złr. 15^{1/2} ct. a. w.

Datków tych użyto:

a) na zakupienie i oprawę książek	16 złr. a. w.
b) na uzupełnienie opłaty szkolnej	5 " "

Wydano razem: 21 złr. a. w.

Zostaje na rok następny 8 złr. 15^{1/2} ct. a. w.

4. Stypendya wynosiły w całym roku szkolnym ogólną kwotę tylko 335 złr. a. w. a pobierało je 3 uczniów, mianowicie:

- z fundacyi ks. Szczęsnego Skibińskiego w rocznej kwocie 85 złr. a. w. uczeń klasy VIII. Kopacz Jan.
- z nadwyżek kar dochodowych: w rocznej kwocie 150 złr. a. w. uczeń klasy VIII. Kotowicz Teodor, a
- w rocznej kwocie 100 złr. a. w. uczeń klasy I b. Brokl Czesław.

Zabiegi dyrekeji, aby Wysoki Wydział krajowy w roku szkolnym 1889 udzielił jeszcze choćby jedno stypendyum, dla ucznia tutejszego zakładu, nie odniosły pożądanego skutku.

I. Statystyka uczniów.

	W klasie									Razem
	Ia	Ib	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
I. Frekwencya w ogólności.										
1. Przy końcu roku szkol. 1888 było	34	32	51 ¹	43 ²	26 ¹	26	25	13	19	269 ⁴
2. Publicznych uczniów na początku roku szkol. 1888/9 było	42	41	52	52	45	18	26	22	15	313
3. Przyjęto w ciągu I. półr. 1888/9	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
4. Między nimi było:										
a) z innych zakładów a) z promocją	33	30	1	2	—	1	2	—	—	69
β) repitentów	—	—	1	—	2	—	—	2	—	5
b) z tutejszego zakładu a) z promocją	—	—	42	44	34	16	23	19	13	191
β) repitentów	9	11	8	7	9	1	1	1	2	49
5. Ustąpiło w ciągu I. półr. 1888/9	6	1	4 ¹	—	1	—	—	3	—	15 ¹
6. Pozostało przy końcu I. półrocza	36	40	48	53	44	18	26	19	15	299 ²
7. Przyjęto w ciągu II. półrocza	—	1	—	—	—	—	1	—	—	0 ²
8. Ustąpiło w ciągu II. półrocza	4	9	4	4	3	1	3	1	—	29
9. Pozostało przy końcu II. półr. 1889	32	31	44	49	41	17	23	18	15	270
10. Prywatnych uczniów było w I. półr. 1888/9	1	—	—	—	1	—	—	—	—	2
w II. półr. 1888/9	1	1	—	—	1	—	1	—	—	4
II. Frekwencya przy końcu II. półr.										
1. Według miejsca pobytu rodziców.										
a. z Drohobycza było uczniów	21 ¹	12	25	32	27 ¹	14	12	13	9	165 ²
b. z drohobyckiego powiatu	11	15	12	12	11	1	9	3	4	78
c. z samborskiego	—	—	1	—	1	1	1	2	—	6
d. z stryjskiego	—	—	3	1	1	—	—	—	—	5
e. z rudeckiego	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
f. z tureckiego	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2
g. z innych powiatów Galicyi	—	3 ¹	2	3	1	1	1 ¹	—	2	13 ²
Razem	32 ¹	31 ¹	44	49	41 ¹	17	23 ¹	18	15	270
2. Według miejsca urodzenia uczniów										
z Drohobycza i drohobyckiego pow.	21	20	31	33	25	12	18	15	8	183
z innych powiatów Galicyi	10 ¹	9 ¹	12	16	16 ¹	5	5 ¹	3	7	83 ⁴
z Krainy, Morawii, z Rosyi, z ks. Poznańskiego	1	2	1	—	—	—	—	—	—	4
3. Według wyznania religij. uczniów.										
Rzymsko-katol. wyznania	14 ¹	9 ¹	13	19	12 ¹	7	3 ¹	6	4	87 ⁴
Grecko-katolic.	5	7	12	10	11	3	6	3	5	62
Ewangelików helweckiego wyznania	1	—	1	—	1	—	—	—	—	3
Mojżeszowego wyznania	12	15	18	20	17	7	14	9	6	118
4. Według języka ojczystego.										
Polski język za ojczysty uznało	26 ¹	23 ¹	31	39	30 ¹	14	16 ¹	15	10	204 ⁴
Ruski język " " "	5	7	12	10	11	3	6	3	5	62
Niemiecki język za " "	1	1	1	—	—	—	1	—	—	4
5. Według wieku uczniów.										
11 lat miało	10 ¹	4	—	—	—	—	—	—	—	14 ¹
12 " "	5	15	11	2	—	—	—	—	—	33
13 " "	3	3 ¹	11	5	2	—	—	—	—	24 ¹
14 " "	10	5	14	10	10 ¹	—	—	—	—	49 ¹

	W klasie										Razem
	Ia	Ib	II	III	IV	V	VI	VII	VIII		
15 lat miało	3	3	3	15	10	4	2 ¹	—	—	—	40 ¹
16 " "	—	—	3	8	6	5	3	1	—	—	26
17 " "	1	1	—	6	5	4	4	4	—	—	27
18 " "	—	—	—	2	3	1	5	4	—	—	15
19 " "	—	—	—	1	3	2	2	4	7	—	19
20 " "	—	—	—	—	1	1	6	4	2	—	14
21 " "	—	—	—	—	1	—	1	—	3	—	5
22 " "	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3
23 " "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25 " "	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
razem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	270 ¹
6. Frekwencya przy końcu II półr. na przedmioty nadobowiązkowe.											
a) na naukę języka ruskiego	9	9	16	13	11	3	7	3	5	—	76
b) " " historii kraju rodzin.	—	—	—	49	41	—	23	18	—	—	131
c) " " języka francuskiego	—	—	4	7	13	3	9	2	1	—	39
d) " " rysunków geometryczn.	—	—	15	17	7	2	5	1	1	—	48
e) " " kaligrafii	18	16	14	9	5	—	—	—	—	—	62
f) " " śpiewu	6	8	17	17	17	6	8	2	5	—	86
g) " " gimnastyki	10	25	20	21	9	7	3	7	1	—	103
III. Klasyfikacya											
<i>a) Odnosnie do r. s. 1888:</i>											
do poprawczego examinu przeznaczono	3	2	12	7	3	5	7	6	—	—	45
zdało poprawczy examin	3	2	11	7	1	5	7	6	—	—	42
nie zdało poprawczego examinu	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	3
<i>b) Ostateczny zatem wynik klasyfikacyi za II półr r. s. 1888.</i>											
celujący stopień otrzymało	1	3	3	1	—	2	1	1	5	—	17
pierwszy " "	20	19	41 ¹	31 ²	16	21	22	12	14	—	196 ³
drugi " "	3	5	4	9	7 ¹	—	1	—	—	—	29 ¹
trzeci " "	10	5	3	2	3	3	1	—	—	—	27
razem	34	32	51 ¹	43 ²	26 ¹	26	25	13	19	—	269 ⁴
<i>c) z końcem II półr. r. s. 1889.</i>											
celujący stopień otrzymało	4	2	3	3	—	1	1	1	1	—	16
pierwszy " "	18	16	30	32	34	11	14	14	14	—	183
drugi " "	4	3	2	3	1	2	1	—	—	—	16
trzeci " "	5	7	5	1	1	—	—	1	—	—	20
do poprawczego examinu przeznaczono	1 ¹	3 ¹	4	10	5 ¹	3	7 ¹	2	—	—	35 ⁴
nie klasyfikowano	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. Opłata szkolna.											
1. Płaciło całą opłatę w I. półr.	37 ¹	41	20	18	21	7	8	7	6	—	165 ¹
" " " " w II. półr.	12 ¹	19 ¹	21	22	18 ¹	7	10 ¹	7	8	—	124 ⁴
2. Uwolnionych od całej opłaty w I półr	—	—	29	34	24	11	18	14	9	—	139
" " " " w II. półr.	21	12	26	23	10	14	11	7	—	—	152

	W k l a s i e									Razem
	Ia	Ib	II	III	VI	V	VI	VII	VIII	
3. Opłata szkolna wynosiła w całym roku szkolnym 4410 złr. w a. mianowicie										
w I. półr.	570	615	300	270	315	105	120	105	90	2490
w II. półr.	195	300	315	330	285	105	165	105	120	1920
4. Taxy wstępne wynosiły	71 40	65 10	6 30	2 10	4 20	—	4 20	4 20	—	157 50
5. Datki na zbiory naukowe	43	42	53	53	45	18	27	22	15	318 —
6. Taxy za wydane duplikaty świadectw szkolnych . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 —

Co do stanu rodziców było między uczniami przy końcu II. półrocza

synów księży grecko katol.	16
" adwokatów	2
" urzędników publicznych	33 ²
" urzędników prywatnych	13
" właścicieli i dzierżawców większych posiadłości	9 ²
" właścicieli realności	15
" kapitalistów, przemysłowców i kupców większych	22
" przemysłowców i kupców mniejszych	53
" nauczycieli szkół ludowych	8
" rzemieślników	30
" włościan i rolników	31
" osób prywatnych	2
" sług publicznych i prywatnych	5
" zarobników dziennych	6
sierot bez ojca	25
	razem 270 ⁴

K. Examin dojrzałości.

Do egzaminu zgłosiło się 16 publicznych abiturientów; z tych 3 składali egzamin po raz drugi.

Zagadnienia do piśmiennego egzaminu były następujące:

1) z jęz. łac. na polski przetłómaczyć: M. T. Ciceronis Tuscul. Disput. lib. V. cap. 2 (5—8) od słów: „O vitae philosophia dux“ do słów: „disseruisse quaedam“.

2) Z jęz. polskiego na łaciński z Weltera Dziejów powszechnych tłum. przez Z. Sawczyńskiego, części I. ustęp na str. 136 od słów: „Kiedy upokorzono Ateńczyków“ do słów: „za wolność braci w Azji osiadłych“.

3) Z języka greckiego na polski przetłómaczyć z Hom. Iliady ks. XXII. 247—284.

4) Z języka polskiego: Nescire. quid antequam natus sis, acciderit, id est semper esse puerum.“ (Cic. Orat. 34, 121.)

5) Z języka ruskiego: Олимпиадскія игры и всемірнія выставки, ихъ значене для науки, промыслу и торговлѣ.

6) Z języka niemieckiego: Warum ist unsere Theilnahme zur Zeit der Perserkriege auf Seite der Athener?

7) Z matematyki:

a) Współrzędne wierzchołków trójkąta wynoszą:

$$x^1 = -2, \quad x_2 = 1, \quad x_3 = 3$$

$$y^1 = -2, \quad y_2 = 3, \quad y_3 = 1$$

wyznaczyć powierzchnię koła opisanego na owym trójkącie.

b) W trójkącie dany jest bok i kąty do niego przyległe, mianowicie: $c = 45$ dm, $\alpha = 58^\circ 12'$, $\beta = 64^\circ 2' 15''$; wyznaczyć objętość bryły powstałej przez obrót tego trójkąta około boku c jako osi.

c) Osoba, mająca pobierać rentę roczną 500 złr. przez lat 20, chce takową zamienić na wyższą resztę 800 złr. rocznie wynoszącą. Przez ile lat ta wyższa renta ma być wypłacona, licząc składany procent 4%?

Ustny examin odbył się pod przewodnictwem c. k. zwyczaj. prof. uniwersytetu lwowskiego Wgo Dr. Ludwika Œwiklińskiego w dniach 26, 27 i 28 czerwca 1889.

Za dojrzałych uznała komisya examinacyjna 13 abiturjentów, 1 abiturjentowi pozwolno zgłosić się do poprawczego examinu z jednego przedmiotu po wakacyach, 2 abiturjentów zostało na rok reprobowanych.

Chlubne świadectwo dojrzałości otrzymał: Kopacz Jan. — Świadectwo dojrzałości otrzymali:

Borowy Michał, Duć Jan, Harlender Adam, Jesyp Włodzimierz, Kotowicz Teodor, Lindenbaum Izajasz, Litwin Bartłomiej, Nord Mordeche, Rubin Hersz, Rudawski Włodzimierz, Wiesenberg Hersz, i Wolski Floryan.

Z pomiędzy wszystkich 16 abiturjentów ukończyło studia gimnazyalne 7 w 8 latach, 5¹ w 9 latach, 3 w 10, 1 w 11 latach.

L. Kronika zakładu.

I. Zmiany w gronie nauczycielskiem:

1. Reskryptem z d. 8 sierpnia 1888. l. 533 doniosło Wys. Prezydum c. k. Rady szk. kr., że J. E. P. Minister W. i O. reskryptem z d. 21. lipca 1888. l. 10903. zamianował rzeczywistym nauczycielem tutejszego gimnazyum *Dr. Mieczysława Warmskiego*, zastępcę nauczyciela c. k. gimnazyum w Przemyślu.

2. Reskryptem z d. 8 sierpnia 1888. l. 544. doniosło Wys. Prezydum c. k. Rady szk. kr., że J. E. P. Minister W. i O. reskryptem z d. 21. lipca 1888. l. 4084. zamianował rzeczywistym nauczycielem c. k. gimnazyum w Brzeżanach tutejszego zastępcę nauczyciela *Bazylego Sanata*.

3. Reskryptem z d. 13 sierpnia 1888. l. 545. doniosło Wys.

Prezydium c. k. Rady szk. kr., że J. E. P. Minister W. i O. reskryptem z d. 21. lipca 1888 l. 10440 przeniesiony został stale do etatu c. k. gimnazjum w Stryju tutejszy profesor *Antoni Kwiatkowski*, od roku szkolnego 1883. przydzielony od tamtejszego gimnazjum; w miejsce zaś jego zamianowany został rzeczywistym nauczycielem tutejszego gimnazjum *Stanisław Matwij*, zastępca nauczyciela c. k. gimnazjum w Tarnowie

4) Reskryptem z d. 5 września 1888 l. 581. przeniosło Wys. Prezydium c. k. Rady szk. kr. zastępcę nauczyciela *Antoniego Nováka* z c. k. gimnazjum brzeżańskiego do tutejszego, a tutejszego zastępcę *Antoniego Olberka* do c. k. gimnazjum Przemyskiego.

5) Reskryptem z d. 16. września 1888. l. 602. przeniosło Wys. Prezydium c. k. Rady szk. kr. tutejszego zastępcę nauczyciela *Kaspra Algierskiego* do c. k. gimnazjum w Jaśie.

6) Reskryptem z d. 17 listopada 1888. l. 17387. poruczyła Wys. c. k. Rada szk. kr. naukę śpiewu w tutejszém gimnazjum *Emilowi Buczackiemu*, nauczycielowi szkoły ludowej.

Po tych zmianach liczyło grono nauczycielskie prócz dyrektora 9 profesorów, 5 nauczycieli, 3 zastępców nauczycieli i 4 nauczycieli pobocznych.

II.

Rok szkolny 1889 rozpoczął się dnia 3. września 1888 uroczystém nabożeństwem, odprawioném w kościele parafialnym dla uczniów obydwóch obrządków katolickich.

W dniach 16 i 17 lipca i 1. i 2. września 1888. odbywał się examín wstępny z uczniami do I. klasy po raz pierwszy zapisanemi. Na 73 uczniów nowych zostało 10 przy egzaminie wstępnym reprobowanych; przyjęto zaś do klasy I. 63 uczniów nowych i 20 repetentów.

W ogóle przyjęto w tym roku szkolnym 314 uczniów publicznych i 4 prywatnych; w porównaniu zatém z rokiem szkolnym 1888. o 1 publicznego i 2 prywatnych więcej.

W d. 4. października 1888. jako w dniu Imienia Najj. Pana, w d. 19 listopada 1888 jako w dniu Imienia Najj. Pani, i w d. 1 grudnia 1888. jako w czterdziestoletnią rocznicę wstąpienia na tron przez Najj. Pana brała młodzież gimnazjalna wraz z gronem nauczycielskiém, po wysłuchaniu odpowiednich exhort, udział w uroczystych nabożeństwach odprawionych na intencją Najjaśniejszych Państwa. Potem rozdano uczniom wiersz, na tę pamiątkę przez c. k. nauczyciela S. Matwija ułożony i nakładem jego wydany. — Również brała młodzież gimnazjalna udział w nabożeństwach żałobnych, d. 5. lutego 1889, za spokój duszy Najdost. Arcyks. Rudolfa, d. 4. maja 1889, za spokój duszy Najj. Cesarzowej Maryi Anny, a d. 28. czerwca 1889, za spokój duszy Najj. Cesarza Ferdynanda I. w kościele i cerkwi odprawionych.

Do spowiedzi i do komunii św. przystępowała katolicka młodzież 3 razy w bieżącym roku szkolnym.

Dnia 14. maja 1889. zrobiła młodzież gimnazjalna wraz z gromem nauczycielskiem wspólną wycieczkę do pobliskiego lasu, gdzie przepędziła wesoło kilka godzin na zabawach jej wiekowi odpowiednich.

Pierwsze półroczcie zakończono d. 30. stycznia 1889, drugie rozpoczęto d. 4. lutego. — Rok szkolny zakończono z upoważnienia Wys. Rady szk. kraj. dnia 13. lipca 1889. dziękczynniem nabożeństwem w cerkwi parafialnej i rozdaniem świadectw szkolnych.

Stan zdrowia młodzieży szkolnej był w tym roku mniej zadowalający, gdyż wielu uczniów podlegało słabościom piersiowym.

M. Ważniejsze rozporządzenia.

Wys. c. k. Rada szk. kr. zaliczyła w poczet książek dozwoływanych do użytku szkolnego, lub poleciła do biblioteki następujące książki:

1. Początki arytmetyki i algebry, zastósował do użytku szkół średnich Wł. Zajączkowski, część II. na III. i IV. klasę; rozp. z d. 7. lipca 1888. l. 9343.
2. Ćwiczenia łacińskie dla klasy IV, ułożył F. Próchnicki; rozp. z d. 11. lipca 1888. l. 8828.
3. Unser Kaiser 1848—1888. Festschrift für vaterländische Jugend; rozp. z d. 1. lipca 1889. l. 9267.
4. L. Germana i K. Petelenza Ćwiczenia niemieckie dla kl. I. szkół średnich; rozp. z d. 22. lipca 1888. l. 9391.
5. Liturgikę dla uczniów grec. kat. przez ks. A. Torońskiego; rozp. z d. 22 września 1888. l. 13482.
6. Cesarz i król Franciszek Józef I., opowiedział dr. A. Zipper; rozp. z d. 22 września 1888. l. 14105.
7. Wypisy polskie dla klas niższych, tom IV. wyd. 2.; rozp. z d. 11. listopada 1888. l. 17467.
8. Czterdzieści lat panowania Cesarza Franciszka Józefa I.; rozp. z d. 24. listopada 1888. l. 18228.
9. Zarys historii Polski i krajów ruskich z nią połączonych, przez dr. A. Lewickiego. wyd. 2, rozp. z d. 24. grudnia 1888. l. 19482.
10. Corn. Neposa Żywoty sławnych mężów, przez W. Kłaka; rozp. z d. 24 grudnia 1888. l. 19361.
11. Dr. T. Ziembę a) Psychologia b) Młodość Mickiewicza; rozp. z d. 21 stycznia 1889. l. 20465.
12. Arytmetykę na kl. I. i II. przez dr. Wł. Zajączkowskiego, wyd. 2: rozp. z d. 16. kwietnia 1889. l. 6405.
13. Wypisy polskie dla klas niższych, tom III. wyd. 5.; rozp. z d. 7. maja 1889. l. 7460.
14. Demosthenis orationis selectae, editit C. Wotke; rozp. z d. 10. maja 1889. l. 12234.

15. Deutsche Schulgrammatik von Dr. K. F. Kummer, 2. Auflage; rozp. z d. 10. maja 1889. l. 7461.

16. Lessings Abhandlungen über die Fabel, Schillers Wallenstein, Göthes Egmont, Collin's Regulus, Voss' Luise, w wyd. Graesera rozp. z d. 10. maja 1889 l. 2543.

17. Gramatyka ruskoho jazyka, napysaw dr. Om. Ogonowski; rozp. z d. 10. maja 1889. l. 1696.

18. E. Fiderera Chrestomatya z pism Xenofonta; rozp. z d. 14. maja 1889. l. 8160.

19. Homeri Iliadis epitome I. II. edidit. Aug. Scheindler; rozp. z d. 28. maja 1889. l. 8901.

20. Geographie der österr. nngar. Monarchie von Dr. Fr. M. Mayer; rozp. z d. 31. maja 1889. l. 8802.

21. L. Lampel, a) Deutsches Lesebuch für die I—IV Classe b) I—III Theil für die oberen Classen der österr. Mittelschulen; rozp. z d. 11. czerweca 1889. l. 9543.

22. Dr. Z. Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego dla I. i II. kl.; rozp. z d. 12. czerweca 1889. l. 9665.

23. E. Hamerskiego Wypisy niemieckie na klasę IV. wyd. 3., rozp. z d. 11. czerweca 1889. l. 9776.

24. Platonis Zaches, edidit J Král; rozp. z d. 11. czerweca 1889. l. 19792.

Wys. Rada szk. kr. wydaje pod d. 19. września 1888. l. 18733. wskazówki, jak ma dyrekcyja postępować w razie epidemii, panującej w mieście, oraz jakich używać środków do desinfekecyi w chorobach zakaźnych.

Wys. Prezydium Rady szk. kr. ogłasza pod d. 8 listopada 1888. l. 573. reskrypt JE. P. Ministra w. i o. względem ułatwienia studyów dla kandydatów na nauczycieli języka niemieckiego.

Wys. Rada szk. kr. wydaje pod d. 17 listopada 1888. l. 16315. okólnik w sprawie sporządzenia nowych inwentarzy zbiorów naukowych.

Wys. Rada szk. kr. poleca Dyrekcyom reskrytem z d. 16. listopada 1888. l. 11851. przestrzec uczniów, aby zwiedzając kraj podczas wakacyj. nie wyludzali wsparć od publiczności.

Wys. Rada szk. kr. poleca reskrytem z d. 2. grudnia 1888. l. 18571. ściśle zastosować się do rozporządzenia Wys. Minist. w. i o., zakazującego odnajmować komukolwiek mieszkanie w budynku szkolnym.

Wys. Rada szk. kr. przypomina w reskrypcie z d. 12. marca 1889. l. 3634. obowiązek nauczycieli zawiadomienia bezpośrednio przełożonego o zamierzonym związku małżeńskim

Okólnikiem z d. 31. marca 1889. l. 5509 i z d. 7 czerweca 1889. l. 9162. postanawia Wys. Rada szk. kr., w które święta może być młodzież szkolna uwolniona od exhort i wspólnego nabożeństwa.

Rozp. z d. 17 marca 1889. l. 3884. ogranicza Wys. Rada szk. kr. materiały gramatyki łacińskiej.

Rozp. z d. 15. kwietnia 1889. l. 6402. ustanawia Wys. Rada szk. kr. plan nauki języka polskiego według klas poszczególnych.

Okólnikiem z d. 6 maja 1889. l. 412. zaleca Wys. Prezydium Rady szk. kr. wszystkim nauczycielom gimnazjalnym brać żywy udział w pracach Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych.

Wys. Rada szk. kr. wydaje pod d. 24. maja 1889. l. 8107. okólnik w sprawie externistów, zgłaszających się do egzaminu dojrzałości.

Rozp. z d. 24. maja 1880. l. 8356. zawiadamia Wys. Rada szk. kr., iż od 1. września 1889. wejdą w używanie nowe marki opłat szkolnych.

Wys. Rada szk. kr. ogłasza pod d. 31. maja 1889. l. 9203. reskrypt J. E. P. Ministra, zabraniający terecyanom trzymać uczniów na stancyi bez zezwolenia Wys. Rady szk. kr.

Okólnikiem z d. 7 czerwca 1889. l. 8106. przypomina Wys. Rada szk. kr., kiedy wolno przypuszczać uczniów do egzaminu wstępnego do klas II—VIII.

Wys. Rada szk. kr. ogłasza pod d. 25. czerwca 1889. l. 36783. zarządzenia Najwyż. Izby obrachunkowej, jak należy składać rachunki czy to z dotacyi, czy z zaliczek danych do wyrachowania.

N. Klasyfikacya uczniów.

za II. półrocze 1889.

KLASA I. A.

Stopień celujący:

Busek Egon
Friedberg Henryk
Jarecki Kazimierz
Kunstman Jan

Stopień pierwszy:

Berkowicz Michał
Bromowicz Wiktor
Budziński Antoni
Erdheim Abe
Gliński Franciszek
Hampel Jan
Kreisberg Nuchem
Kulezycki Dyonizy
Lauterbach Emanuel
Mryc Włodzimierz
Pichowicz Jan
Powróźnicki Aleksander
Rappaport Mojżesz
Rosenberg Mayer

Saif Aron

Spieler Selig

Wittemberski Mieczysław

Zintel Rudolf

Stopień drugi otrzymało . . . 4

Stopień trzeci 5

Do poprawczego egzaminu przeznaczono 1 ucznia.

KLASA I. B.

Stopień celujący:

Erdheim Pinkas

Koneczny Jan

Stopień pierwszy:

Becher Ozyasz
Berlin Ahraham
Jończy Władysław
Jurków Michał
Kreisberg Izaak
Liebermann Marek
Liebermann Feiweł

Malisz Michał	
Rosmarin Józef	
Ruhrberg Peisech	
Schorr Izaak	
Szymański Stanisław	
Terlecki Michał	
Wagner Rudolf	
Waldinger Mojżesz	
Żurawski Jan	
Stopień drugi otrzymało . . .	3
Stopień trzeci	7
Do poprawczego egzaminu prze- znaczono uczniów	3

KLASA II.

Stopień celujący :

Makuch Jan
Polak Tadeusz
Rappaport Majer

Stopień pierwszy :

Badecki Józef
Bickel Leisor
Cymbrykiewicz Józef
Gottlieb Izaak
Haendel Markus
Henefeld Pinkas
Hershdörfer Hercel
Ilnicki Zenobi
Kobryn Piotr
Kornhaber Jakób
Korolewicz Michał
Lachowicz Kazimierz
Lewiński Grzegorz
Lieberman Pinkas
Ornstein Abraham
Ostrowski Romuald
Polak Szymon
Popławski Kazimierz
Przestaszewski Wiktor
Rudawski Innocenty
Rudnicki Edmund
Schreier Leisor
Schreiner Jakób
Segal Arnold
Sielecki Roman

Stauffer Henryk	
Sternbach Melech	
Stria Bolesław	
Wasilewski Zygmunt	
Wiesenberg Leisor	
Stopień drugi otrzymało . . .	2
Stopień trzeci	5
Do poprawczego egzaminu prze- znaczono uczniów	4

KLASA III.

Stopień celujący :

Jachno Jakób
Kutschera Franciszek

Stopień pierwszy :

Blaustein Hersz
Boulangé Jan
Chimiczewski Ludwig
Diaków Teodor
Dynysiewicz Maryan
Erdheim Jakób
Fellner Wincenty
Friedberg Juliusz
Iwanusiów Mikołaj
Kleinberg Süsche
Kobyłecki Jan
Kotowicz Adam
Kuhmärker Hersz
Lachowicz Jan
Lachowicz Kazimierz
Liss Mordeche
Lubinger Mejlech
Ludmerer Lewi
Łopuszański Juliusz
Michał Bazyli
Rappaport Juliusz
Schanek Xawery
Sikora Jan
Sobolski Karol
Strammer Berisz
Suchestów Benjamin
Switalski Roman
Trzaskowski Antoni
Weingarten Szapse
Weinreb Salomon

Wiesenberg Hermann	
Stopień drugi otrzymało . . .	3
Stopień trzeci	1
Do egzaminu poprawczego prze- znaczono uczniów	10

KLASA IV.

Stopień pierwszy:

Aberbach Mechel	
Ancuta Józef	
Ausländer Selig	
Baumgarten Mordche	
Bernfeld Natan	
Gliński Kazimierz	
Głąb Jan	
Gottlieb Michał	
Hoszowski Ignacy	
Hendrich Włodzimierz	
Koerner Józef	
Kontes Dawid	
Kornhaber Samuel	
Kozak Karol	
Merena Mirosław	
Mosiak Mikołaj	
Ornstein Izrael	
Ortyński Hipolit	
Pak Elias	
Piechna Stanisław	
Popiel Michał	
Przestaszewski Antoni	
Rosenberg Dawid	
Rosenwiesen Salomon	
Rudawski Miron	
Schnaider Józef	
Schwarz Jan	
Siokało Józef	
Stauffer Adolf	
Strzetelski Kazimierz	
Tune Abraham	
Waluch Jan	
Wityk Szymon	
Wolski Ludwik	
Stopień drugi otrzymał . . .	1
Stopień trzeci	1
Do poprawczego egzaminu prze- znaczono uczniów	5

KLASA V.

Stopień celujący:

Sternbach Dawid

Stopień pierwszy:

Frey Izrael	
Grodzki Zdzisław	
Kleinberg Abel	
Kobierski Władysław	
Kryško Grzegorz	
Libermann Samuel	
Liss Izaak	
Manastyrski Dymitr	
Rappaport Abraham	
Swaryczewski Józef	
Tiegermann Józef	
Stopień drugi otrzymało . . .	2
Do egzaminu poprawczego prze- znaczono uczniów	3

KLASA VI.

Stopień celujący:

Wiesenberg Wolf

Stopień pierwszy:

Bleicher Selig	
Blumenfeld Leon	
Czajkowski Jan	
Friedberg Wilhelm	
Gottlieb Majer	
Janicki Eligiusz	
Liebermann Arnold	
Loewenkopf Izaak	
Rappaport Józef	
Rappaport Mojżesz	
Rosenwiesen Juda	
Schechner Mendel	
Sternbach Abraham	
Tannenbaum Michał	
Stopień drugi otrzymał . . .	1
Do egzaminu poprawczego prze- znaczono uczniów	7

KLASA VII.

Stopień celujący :

Haendel Anszel

Stopień pierwszy :

Brings Joel
 Friedberg Jan
 Gawenda Stanisław
 Haendel Henik
 Horowitz Mojżesz
 Ilnicki Włodzimierz
 Lauterbach Jakób
 Lauterbach Tewel
 Lesiewicz Zygmunt
 Liebermann Józef
 Lustig Hermann
 Ortyński Filaret
 Rudnicki Antoni
 Wolski Henryk

Stopień trzeci otrzymał . . . 1

Do egzaminu poprawczego prze-
znaczone uczniów . . . 2

KLASA VIII.

Stopień celujący :

Kopacz Jan

Stopień pierwszy :

Borowy Michał
 Dućko Jan
 Harlender Adam
 Jesyp Włodzimierz
 Kotowicz Teodor
 Lindenbaum Szaje
 Litwin Bartłomiej
 Nord Markus
 Przeszaszewski Włodzimierz
 Rubin Hersch
 Rudawski Włodzimierz
 Samuely Benjamin
 Spitzmann Leib
 Wiesenberg Hersch.

O. Ogłoszenie

dotyczące przyszłego roku szkolnego.

Wpisy uczniów na rok szkolny 1889. odbędą się dnia 29. 30. i 31. sierpnia w kancelaryi gimnazyalnej od 8—12 przed i od 3—5 po południu. Późniejsze zgłaszania nie będą podług okoliczności uwzględnione.

Każdy uczeń obowiązany jest przynieść do wpisu należyte wypełnione nacyonale, świadectwo z ostatniego półroczia i datkę na bibliotekę w kwocie 1 zhr. oprócz tego każdy nowo wstępujący do zakładu metrykę chrztu lub urodzenia i takse wstępną w kwocie 2 zhr. 10 et. Wszyscy uczniowie wstępujący do 1. klasy muszą się poddać egzaminowi wstępnemu, który się 15. i 16. lipca i 1. i 2. września z religii, języka polskiego, niemieckiego i arytmetyki, podług wymagań w IV. klasie szkoły ludowej stawianych odbędzie, — poczem dopiero ostateczne przyjęcie do zakładu nastąpi. W razie niezłożenia egzaminu wstępnego zostaną taksa wstępną i datkę na bibliotekę zwrócone.

Uczniowie przechodzący z innych zakładów do klas wyższych, winni przynieść świadectwo z ostatniego półroczia, opatrzone uwolnieniem z zakładu, w którym ostatnie półroczie przepędzili.

Rok szkolny 1889 rozpocznie się dnia 8. września wezwaniem św. Ducha w kościele parafialnym o 8 godzinie rano. W dniach 1. i 2. września odbędą się egzamina poprawcze ze wszystkich klas.

Opłata szkolna wynosi za każde półroczcie 15 zhr. i powinna być w pierwszych sześciu tygodniach każdego półroczia złożona. O postępach i zachowaniu się uczniów mogą rodzice w niedzielę między godziną 10. a 12. zasięgnąć wiadomości w kancelaryi gimnazyalnej; rodziców zamiejscowych zawiadamia się pisemnie o złem zachowaniu się lub niepomyślnych postępach uczniów.

Учени чегу учэсэча на науку ктэрегакольвек з прэдмётэв надобна-
в'язковых винив выказав с'я прызволениэм родзичэв луб их застэпэв, а
прыжэтэ на науку абавязаны жэст учэсэча на лекцые рэгулярнэ и отдавач с'я
жэй з належытэ пильнэс'я — Опущэзаниэ лекцы и занядбыванэ с'я в прэдмётэ-
чэ в'плыва некэрзистнэ на огólnу цензурэ з пильнэс'и

Обвэщэнэ дотычачэ будучого шкóльного року.

Вшэс учэвникэв на будучий шкóльный рóк вóдбудутэ дня 29. 30. и 31.
Серпня, вь канцелярии гимназ вóдъ 8—12 перэдъ и вóдъ 3—5. по полудни.
Пóзнэвнии згодшениэ, пóбэли обэстановь нэ будуть уважэвсениэ

Кождый учэвник повиннэ до вшэсу принести належытэ вышэвненэ нациó-
нале, свéдоштво зь послéдного пóврочэ и датокъ на библиотэку вь квóтэ 1 злр.
крóмэ того, кождый нововэступающий до закладу, метрику крещэ и або уроджениэ
и такеу вэстуну вь квóтэ 2 злр 10 кр. Вэс учэвник, до I. клэсэ вэступаючи,
довжннэ пóддати с'я пэнытэв вэступному, котóрый вь дняхъ 15. и 16. Липня и 1.
и 2. Верэснэ зь религий, языка польского, ийменского и арифметики, пóбэли выма-
гань вь IV. клэсэ шкóлэ народныхъ ставляныхъ, вóдбудэс'я — пóчэм ажэ оста-
точнэ прыватэ до закладу вэстунитэ. Вь случайнэ необэстаниэ при пэнытэ вэсту-
пнóмэ, такеа вэстунэ и датокъ на библиотэку звернутэя.

Учэвник приходячнэ зь вшннхъ закладэв до клэсэ вышнхъ довжннэ при-
нести свéдоштво зь послéдного пóврочэ, заэсмотрэне увэблэвнэс'ямэ зь закладу,
вь котóрэм послéдне пóврочэ перевэли.

Рóк шкóльный 1889. рóзничнэ с'я дня 3. Верэснэ возванэс'я св. Духа
вь лат. квóстэс'и парэфэвльнóмэ о 8. годинэ рано. Вь дняхъ 1. и 2. Верэснэ по
полудни вóдбудуть с'я пэныты пóправчнн зь вэсхъ клэсэ.

Оплата шкóльна выносите за кожде пóврочэ 15. злр. и повинна бутн вь
первхъ шэсэти тыжняхъ кождого пóврочэ з'южэна.

О поступлахъ и захованю учэвникэв могутэ родичэ вь недэлю межэ 10.
и 12. годинэ заэягати вéдомости вь дирекции гимназильнóй; родичэй замéсэ-
вныхъ пóвэдомляс'я о злóмэ захованю або о накористнóмэ поступнэ учэвникэв
пэсьменнó.

Учэвник хотячнй братн увэблэ вь котóрэмбудэ зь прэдмётэв надэ абавязковыхъ
повиннэ выказати с'я призволениэм родичэй або ихъ застэпникэв, и прннэтыи
на науку, абавязанныи пóсэщати лекциэ правильнó и занимати с'я прэдмётэм при-
лэжнó. Опущэне лекциэ и занэблэне прэдмэта, в'плываэ некэрзистнó на загálnу
цензурэ зь пильнэс'и.

Дрогобycz, dnia 15. lipca 1889.

Wojciech Biesiadzki.

dyrektor gimnazjum.